

Spätkrieg
7. 12. 09.

NEUNUNDFÜNFZIGSTER JAHRESBERICHT

des

K. K. STAATSGYMNASIUMS

in

GÖRZ

Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1909.

Inhalt:

1. O luteranstvu na Goriškem, von Dr. K. Capuder.
2. Schulnachrichten.

GÖRZ 1909.

Selbstverlag des k. k. Staatsgymnasiums.
Buchdruckerei Pallich & Obizzi.

NEUNUNDFÜNFZIGSTER
JAHRESBERICHT
des
K. K. STAATSGYMNASIUMS
in
GÖRZ

Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1909.

Inhalt :

1. O luteranstvu na Goriškem, von Dr. K. Capuder.
2. Schulnachrichten.

GÖRZ 1909.
Selbstverlag des k. k. Staatsgymnasiums.
Buchdruckerei Seitz.

O luteranstvu na Goriškem.

(Dr. K. Capuder.)

O dobi verskih bojov na Slovenskem se je posebno v zadnjih letih prav mnogo pisalo. Vendar bi se motal, kdor bi mislil, da je morda s „Trubarjevim Zbornikom“, ki ga je izdala „Matica Slovenska“, podana popolna slika naše protestantske dobe. Precej bode še prilike, to sliko izpopolniti in ponekod celo popolnoma izpremeniti.

Dosedanji pisatelji so se le premalo ozirali na velike zaklade, ki jih za našo zgodovino hranijo furlanski arhivi. Šele takrat, ko bomo imeli tozadevne dokumente izdane tako, kakor jih je pričel izdajati v „Izvestjih muzejskega društva za Kranjsko“ prof. dr. J. Gruden, si bomo lahko napravili popolno sliko te prezanimive dobe.

Zgodovina protestantske dobe na Goriškem tudi s sledečo razpravo ne bode nikakor v vseh podrobnostih pojasnjena, ker je tudi za našo malo deželo prav mnogo gradiva nakopičenega zlasti v nadškofijskem arhivu v Vidmu.

Zanima nas pa zgodovina te dobe zlasti zaradi tega, ker tudi v protestantski dobi Goriška igra posebno vlogo, ker se o tej priliki zopet pokaže važnost dežele, ki leži ob najvažnejših vratih v Italijo.

Da pa o luteranstvu pišem v gimnazijskem poročilu, do tega me je privedla želja, da naša srednješolska mladina, ki bo enkrat delovala med ljudstvom, spozna ljudski značaj. Ta pa se posebno jasno pokaže takrat, ko svet pretresajo važna vprašanja, ko se je treba odločiti vsakemu na to ali ono stran. Kako se različni ljudski sloji poprimejo velike misli, kako jo

razumejo, kako se za njo bore, kako pa tudi od nje odpadajo, o tem bodem izkušal v naslednjem podati nekoliko zgodovinskih podatkov.¹⁾

I.

Začetkom leta 1548. je sklenil Ferdinand I. tudi na Goriškem odločno nastopiti proti širjenju verskih novotarij. Treba je bilo torej natanko prepričati se, kako daleč so te novotarije že prodrle. V ta namen je za Goriško imenoval vladar dva komisarja in sicer Janeza Neusidt, župnika v Biljani in Bernarda Rabata.²⁾ Ta dva naj bi v zvezi s tretjim, ki naj ga določi cerkveni predstojnik teh krajev oglejski patriarh, pregledala samostane in cerkve, kajti vladarju se je često poročalo in tudi sam se je o tem že prepričal, „kakšne škodljive razvade in pomanjkljivosti glede bogoslužja in dušnega pastirstva so se v teh že tako slabih časih v pokrajinah notranje Avstrije in tudi na Goriškem vrinile“.

Obenem s poverilnim pismom, sta omenjena komisarja sprejela tudi natančno navodilo za vizitacijo. To navodilo³⁾ obsega 19 točk. Prva določa: „Prav natančno bode treba poizvedeti, kateri redovniki so nekdam bivali po samostanih in kateri bivajo sedaj tam“. Nadalje naj vizitatorji natanko poizvedo, kakšno je življenje redovnikov in kako njih versko prepričanje. Tudi ljudstvo naj se vpraša o življenju duhovskih oseb. Poizveduje naj se natanko tudi glede cerkvenega premoženja, če se to ni morda svojemu namenu odtujilo itd. Nikjer pa ni v tem navodilu naravnost omenjena herezija.

Mesec dni pozneje sta komisarja iz Gorice poslala patriarhu vladarjevo pismo in navodilo s prošnjo, da bi določil tretjega vizitatorja.⁴⁾ Patriarh Janez Grimani (1546-1592) je takoj nato

¹⁾ Na tem mestu se moram kar najiskreneje zahvaliti Nj. Prezvzišenosti ekscelenci dr. Fr. Sedeju, knezonadškofu goriškemu, ki mi je v svoji velikodušnosti omogočil dostop v razne arhive, kjer sem zbral gradivo za to razpravo.

²⁾ Pismo z dne 28. II. 1548. Augsburg, v nadškofijskem arhivu v Vidmu, Chiese a parte imperii Vol. XVIII.

³⁾ Nadškof. arh. Videm, Chiese Vol. XVIII.

⁴⁾ Pismo z dne 27. III. 1548. Gorica, v nadškof. arh. Videm, Chiese XVIII.

naročil svojemu generalnemu vikarju škofu kotorskemu Luki Bizanti-ju, naj se brez odloga poda na Goriško in tam preišče cerkvene razmere ter tako zadosti pravični in pobožni želji vladarjevi.¹⁾ Patriarhovo pismo čisto nič ne omenja vladarjevih komisarjev. Luka Bizantij se je nato res podal v Gorico, a tu se je med njim in vladarjevima komisarjema takoj pokazalo nesoglasje. Patriarhov vikarij je namreč zahteval, da on sam vizitira in tudi on sam izda vse potrebne odloke. Vladarjeva komisarja naj bi bila pri vizitaciji navzoča le kot „svetovalca, pomagača, priče in poročevalca Nj. rimskemu Veličanstvu.“²⁾

Na to zahtevo sta vladarjeva komisarja pismeno izjavila, da imata od svojega vladarja izrečno naročilo kot vizitatorja prisostvovati vizitaciji, ne pa le kot priče. Zato hočeta počakati novega vladarjevega odloka in ne moreta nikakor privoliti, da bi se med tem že pričela vizitacija po načinu, kakor ga zahteva vikarij.³⁾

Kralj Ferdinand je nato vnovič prosil patriarha, naj bi na prvotno označen način pustil izvršiti vizitacijo, kajti njegova želja izvira le iz udanosti do vere. Vladar ne namerava s tem škodovati patriarhovi jurisdikciji, pač pa želi le ohranitev krščanske vere. Zato naj bi se vizitacija izvršila tako, kakor je omenjeno v prvem pismu.⁴⁾ Svojima komisarjema je Ferdinand njih oblast raztegnil — prvotno se je raztezala le na grofijo Goriško in gosposčino Vipavsko — tudi na ostale avstrijske dele patriarhata, izrečno pa še na mesto Oglej.⁵⁾

Tako ste stali obe stranki, ki bi imele pri tem važnem delu enotno postopati, na popolnoma nasprotnih si stališčih in ne eden, ne drugi ni hotel odnehati. Med avstrijskimi vladarji in oglejskimi patriarhi je namreč že od zadnje benečanske

¹⁾ Pismo z dne 8. IV. 1548. Benetke, v nadškof. arh. Videm, Chiese XVIII.

²⁾ Tozadevna listina brez datuma na istem mestu.

³⁾ Listina brez datuma na istem mestu. Bržkone se je vse vršilo v aprilu 1548., ker je prvo patriarhovo pismo datirano z dne 8. IV. in drugo (omenjeno v Ferdinandovem pismu z dne 7. VI. 1548), ki je pisano ravno radi preprečene vizitacije, z dne 15. V.

⁴⁾ Ferdinandovo pismo patriarhu z dne 7. VI. 1548. Augusta Vindellicorum, istotam.

⁵⁾ Pismo z dne 16. VI. 1548. Augusta Vindellicorum, istotam.

vojske trajal razpor radi mesta Ogleja¹⁾ in sedaj se je ta spor prav jasno pokazal tudi v popolnoma cerkvenem vprašanju.

Listine nas v nadaljnjem zasledovanju te vizitacijske zadeve puste na cedilu. Renaldis²⁾ piše, da je patriarh pozneje zahteval od avstrijskih komisarjev, naj pustita Bizanti-ja vizitirati in naj se ne ustavljata tako koristnemu podjetju. Vendar sta ostala avstrijska komisarja na svojem stališču in patriarhov vikarij se je brez uspeha vrnil v Videm.

Ravno tako se je poskus doseči vizitacijo na Goriškem ponesrečil šest let pozneje, ko je Ferdinand vnovič opozoril patriarha na njeno potrebo.³⁾

Med duhovščino, svetno in samostansko, so se tudi na Goriškem širile nove verske ideje najprej. Bila je doba Trubarjev in Vergerijev. Vendar še stvar ni mogla biti posebno nevarna, ker sicer bi se cela vizitacijska zadeva ne bila ponesrečila iz tako malenkostnih razlogov. Tudi so vsi pozneje kot protestanti nastopajoči duhovniki iz mlajše generacije.⁴⁾

Plemstvo je bilo drugi faktor pri širjenju luteranstva tudi na Goriškem. Na univerzi v Tübingen-u na Württemberskem je že leta 1554. vpisan kot prvi Goričan „Alex Offer ex Comitatu Coriciensi (Goriciensi).“⁵⁾ Ta „Offer“ je skoro gotovo Hofer iz plemenite rodovine Hofer-jev, ki so imeli v lasti grad v Renčah in se pozneje imenujejo med protestanti. Drugi Goričani na univerzi v Tübingen-u so: 1568. Georg Schew Goricianus; 1568. Daniel Vrabiscus Goricianus; 1581. Wolfgang

¹⁾ Prim. Dr. J. Schmidlin: Die kirchlichen Zustände in Deutschland vor dem Dreißigjährigen Kriege. Erläuterungen und Ergänzungen zu Janssens Geschichte des deutschen Volkes VII. B. 1. u. 2. H. Freiburg im Breisgau 1908. str. 3.

²⁾ Girolamo Conte di Renaldis: Memorie storiche dei tre ultimi secoli del Patriarcato d'Aquileia. Udine 1888. str. 256. Renaldis tudi v tem vprašanju zastopa popolnoma benečansko stališče. Mimogrede omenim, da piše Renaldis ime biljanskega župnika napačno Neusidl, mesto Neusidt, kakor ga najdemo pisanega ne samo v omenjenih dokumentih, ampak tudi v prvih prvaških matrikah, kjer ga je župnik Noctua zapisal med svojo znanee.

³⁾ Renaldis: o. c. 274 ss.

⁴⁾ Rifemberški župnik Gašper Feuza je postal župnik v Rifembergu 22. V. 1568. Kaplana Miha Nucli(?) v Tolminu in Francesco Croco v Šempetru bodeta bržkone tudi iz iste dobe.

⁵⁾ Th. Elze: Die Universität Tübingen und die Studenten aus Krain. Tübingen 1877. str. 89.

Baro in Eck et Hungerspach; Georg Sigismundus Baro in Eck et Hungerspach;¹⁾ 1582. Ludovicus Vrabitzius Goriciensis. Magister ni postal nihče od teh in po letu 1582. sploh ni noben Goričan več vpisan.²⁾

Med ljudstvom so se pa še posebno širile nove ideje po trgovcih, ki so prihajali od severa po vinski kupčiji in drugače na Goriško in po domačinih-obrtnikih, ki so potovali v nemške pokrajine, izpopolnit se v rokodelstvu. V Šempetru je prvi luteran čevljar Štefan Vrbanič, v Rifembergu kovač Hieronim, v Križu pri Vipavi ključavničarski mojster Matija.³⁾ V Kanalu so protestanti trgovci.⁴⁾

Splošno lahko rečemo, da so postajale razmere na Goriškem tja do leta 1563. vedno bolj ugodne za razširjanje protestantizma. Krivo pa je bilo temu že omenjeno popolno pomanjkanje vsakega cerkvenega nadzorstva. Vendar se do tedaj protestantizem še ni nikjer odločno pokazal, kajti še-le 1565. si upajo nekateri Nemci v Gorici odločno zahtevati od svojega župnika, naj jih obhaja pod obema podobama, kar so tudi vsled posredovanja nadvojvode Karla dosegli.⁵⁾ Seveda je pomniti, da je že leta 1564. papež Pij IV. isto dovolil za nemško državo, kar pa je Pij V. že leto pozneje preklical.⁶⁾ Posebno se je duhovščina oprijela jedne strani nove vere; dejansko je bil na celem Goriškem odpravljen celibat.⁷⁾ Odpraviti se je pa poskusilo to določbo cerkvene discipline tudi teoretično s pomočjo avstrijskih vladarjev in njih posredovanjem v Rimu.⁸⁾

¹⁾ Ta dva sta pa prejkone iz rodbine kranjskih Eck-ov.

²⁾ Istotam.

³⁾ Po Porcijeve vizitacijskem poročilu iz leta 1570. in pismu križkega Thurnovega opravitelja in najemnika Friderika HeiB z dne 23. VI. 1583. Pismo se nahaja v deželnem arhivu goriškem Bibliotheca Morelliana P. 12 f. 20.

⁴⁾ Po vizitacijskem poročilu škofa Janeza Tavčarja v ljubljanskem škofijskem arhivu.

⁵⁾ Vizit. poročilo Porcijevo, I. 253.; W. A. Schmidt: Die Gegenreformation in Görz-Gradisca. Wien 1908. Priloga A.

⁶⁾ Rubeis: Monumenta ecclesiae Aquileiensis col. 1093 in 1091.

⁷⁾ Vizit. poročili Porcijevo in Tavčarjevo.

⁸⁾ Morelli: Istoria della Contea di Gorizia. Gorizia 1855. I. zv. str. 295, opomba a.

Pri drugih stanovih se je protestantsko mišljenje tudi na Goriškem kazalo v zaničevanju posta, sv. maše, zahtevi po obhajilu pod obema podobama, zanemarjanju izpovedi itd.¹⁾

II.

Po vsem, kar vemo, lahko rečemo, da je bil protestantizem ves ta čas še latenten, da mu je še manjkalo vsake organizacije. Da se je začel krepkeje razvijati, zato je bilo treba še krepkega sunka. In tak sunek je prišel, ko je novembra meseca leta 1563. dospel na Goriško organizator slovenskega luteranstva Primož Trubar.

Okoli srede meseca novembra je prišel Trubar v Gorico na povabilo grofa Jurija Thurn, tedanjega glavarja goriškega.²⁾ Bilo je to pravo agitacijsko potovanje. V Gorici je Trubar krstil svojemu prijatelju in somišljeniku Hanibal-u pl. Eck³⁾ sinčka. Storil je to brez ozira na cerkvene predpise „z navadno vodo, brez družih ceremonij.“ Obhajal je nato ravnotako v zasebnih hišah — cerkve ni dobil na razpolago — in v navadni obleki ljudi pod obema podobama.⁴⁾

Veliko važnejše, kakor izvrševanje teh verskih funkcij, pa je bilo njegovo pridigovanje. Govoril je slovensko, nemško in laško v hiši pl. Eck-ov v Gorici (na koncu Raštela na zapadnem voglu proti sedanjí stolni cerkvi) in v Thurnovem gradu v Rubijah. Zadnjo nedeljo v novembru pa je „na malem osličku“ jezdil iz dežele po Vipavski dolini in je imel med potjo važen cerkven govor v Križu, kjer je bilo zbrano ljudstvo s celega Vipavskega, med njim tudi mnogo župnikov. Govor je vsem tako dopadel, da ga je hotel Trubar celo izdati tiskanega v vseh treh jezikih.⁵⁾ Tvarino za svoje govore je vzel iz 1. in 2.

¹⁾ Po omenjenih vizitacijskih poročilih.

²⁾ Pismo Trubarjevo baronu Ungnad-u, Kostrenčič Iv.: *Urkundliche Beiträge zur Geschichte der protestantischen Literatur der Südslaven*. Wien 1874, str. 229. Prim. priložo I. na koncu te razprave.

³⁾ Pismo patriarha Janeza Grimani nadvojvodu Karlu z dne 20. I. 1561. Benetke (v nadškof. arh. Videm. Chiese XVIII.) pravi „*Primosius quidam Josephi*“ (!) — pomota mesto *Hannibalis*! — „*domesticus et socius studiorum*“.

⁴⁾ Priloga I.

⁵⁾ Kostrenčič: o. c. 219.

pisma Janeza evangelista in iz 10. poglavja „dejanja apostolov.“¹⁾ Tu je bilo pač mnogo prilike govoriti o ljubezni, ki mora vladati med verniki, o veri, ki jedina nudi človeku izveličanje in sicer vsem brez razlike.

Trubarjev nastop na Goriškem je zbudil veliko pozornosti. Že prej je patriarhov generalni vikarij Jakob Maracco imel priliko svojemu predstojniku poročati o blasfemičnem početju nekega duhovnika na Goriškem, sedaj pa je poslal v Gorico inkvizitorja cerkvenega inkvizicijskega sodišča v Vidmu p. Frančiška Zuccarino iz Verone,²⁾ ki pa se je moral brez uspeha vrniti. O velikem uspehu Trubarjevem je generalnemu vikarju takoj prišel poročat nanovo prezentirani biljanski župnik.³⁾

Namestnik deželnega glavarja pa in župnik solkansko-goriški Matija Mrcina, ki je ravno leto prej dobil te župniji,⁴⁾ sta o Trubarjevem nastopu takoj poročala cesarju Ferdinandu I., ki je takoj izdal odlok, s katerim je ukazal Primoža Trubarja, kjer se ga dobi na Goriškem, prijeti in ga poslati zvezanega na Dunaj.⁵⁾ Toda Trubar je bil že iz dežele na varnem v Ljubljani in je v pismih na goriške deželne stanove in barona Ungnada lahko pisal, kako se njega mora smatrati za krivoverca, ki je vendar oznanjal „čisto evangelijsko vero“ in „delil tako sv. zakramente, kakor jih je Kristus postavil“, kaj takega da so le zmožni ljudje, ki jih je njegov nastop pripravil ob vso pamet.⁶⁾

¹⁾ Kostrenčič: o. c. 202.

²⁾ Ta je 1563. namreč postal inkvizitor. Prim. A. Battistella: *Il S. Ufficio e la riforma religiosa in Friuli*. Udine 1895. str. 127 in priloga I.

³⁾ Priloga I. O župniku v Biljani, katerega Maracco-vo pismo ne imenuje, pravi sicer Porcijevo vizit. poročilo, da je bil prezentiran 12. IX. 1565. (I) in nam imenuje tudi ime Janez de Franciscis, ker pa je mesec isti, kakor ga omenja Maracco-vo pismo in tudi pozneje slišimo tega biljanskega župnika večkrat hvaliti, smatramo lahko številko 5 v letnici za pomoto; stati bi moralo 1563. Battistelli (o. c. 107 s.) se je, kakor lahko spoznamo iz priloženega Maracco-vega pisma, pripetila precejšna pomota, ko govori o heretičnem biljanskem župniku Primožu. Cantu, na katerega se Battistella sklicuje in potem v tem smislu tudi razumeva omenjeno pismo, je pač pod imenom „Primosio“ mislil na Primoža Trubarja katerega ime je moralo biti že zaradi njegovega nastopa v Gorici tudi v Italiji znano.

⁴⁾ Porcijevo vizit. poročilo I. 253.

⁵⁾ Patriarhovo pismo nadvojvodu Karlu z dne 20. I. 1565. Benetke Nadškof. arh. Videm. Chiese XVIII. Kostrenčič, o. c. 202.

⁶⁾ Kostrenčič, o. c. str. 202, 204, 219.

Po tem nastopu Trubarjevem je sledilo že omenjeno privoljenje papeža Pija IV., da se namreč v nemški državi sme deliti sv. obhajilo pod obema podobama. Ta dovolitev je morala biti v takem času razširjanju luteranstva na Goriškem le v korist. S to dovolitvijo se je le povečala trdovratnost heretikov, pravi papež Pij V. v pismu na nadvojvodo Karla leta 1565., ko preklicuje dovolitev.¹⁾

Ko se je 1564. rodil Hanibalu²⁾ pl. Eck drugi sin, je ta zopet poklical v Gorico luteranskega duhovnika, to pot je prišel Tomaž Osterman iz Vipave. Tudi ta je nastopil na isti način kakor Primož Trubar. Njegove pridige so „nevedne in uboge Goričane“ tako preslepile, da so sklenili najeti ga za pridigarja za celo leto proti plači 150 goldinarjev. Pa kaj si je še dovolil ta „canis impudentissimus“! Obhajal je nekaj oseb, po obhajilu pa je iz keliha napil nekaterim navzočim ženskam.³⁾

Ta bogoskrunski čin je silno razburil duhove po Goriškem. Župnik goriški se je po posebnem odposlancu obrnil na svojega predstojnika v Vidmu. Ta je takoj o celi zadevi obvestil patriarha, ki je storil vse potrebno pri nadvojvodu. Obenem sta se še glavarjev namestnik in župnik skupno obrnila za odpomoč do nadvojvode. Ta je že 1. februarja patriarhu odpisal, da bode vse storil, da se poizvedo povzročitelji te novotarije. Kajti „nikakor ni voljan take novotarije in takih kršiteljev javnega miru trpeti v svojih deželah, najmenj pa še v Gorici.“ Sicer pa je po nadvojvodovem mnenju treba cerkveno disciplino na vsak način izboljšati in zato pozivlja patriarha naj v tem oziru vse potrebno ukrene.⁴⁾ Osterman jo je med tem hitro pobral v Vipavo, a že 24. februarja je nadvojvoda Karl zvedel

¹⁾ Rubeis, o. c. col. 1091 s.

²⁾ Ostanem pri tem imenu, dasi se i v pismu vikarja Maracco i v onem oglejskega patriarha na nadvojvodo Karla imenule Jožef pl. Eck in četudi Czoernig (*Das Land Görz und Gradisca*. Wien 1873. str. 686) omenja Jožefa pl. Eck l. 1563. kot cesarskega komisarja za uravnavo mej, kajti med protestanti se nikjer sicer ne imenuje Jožef pl. Eck, pač pa Hanibal, in Trubar očeta tistega otroka, ki ga je on krstil, izrečno imenuje Hanibala. Prim. Gruden: Doneski k zgodovini protestantstva na Slovenskem v Izvestjih Muzejskega društva za Kranjsko l. 1907. str. 7. op. 9.

³⁾ Pismo vikarja Maracco patriarhu z dne 10. I. 1565. Videm pri Grudnu, o. c. št. 13 in patriarhovo pismo, nadvojvodi Karlu z dne 20. I. 1565.

⁴⁾ Pismo nadvojvoda Karla patriarhu Grimani-ju z dne 1. II. 1565. Dunaj. Nadškof. arh. Videm. Chiese XVIII.

za to njegovo bivališče in je takoj pismeno pozval patriarha, naj proti Ostermanu z vso strogostjo nastopi.¹⁾ Pa patriarh in nadvojvoda nista računala s skrivnim protestantom Lavrencijem Lanthierijem, gospodom vipavskim, ki kratkomalo ni pustil postopati proti Ostermanu.²⁾

Ostermanovo početje v Gorici je dalo tudi povod, da se je začelo bolj resno postopati v prilog zboljšanju cerkvenih razmer na Goriškem. Nastala je nekaka katoliška stranka v deželi, ki je pazljivo zasledovala početje protestantovskih duhovnikov. Že leta 1563. se kot drugi Trubarjev pristaš med duhovščino imenuje župnik (?) v Šempetru pri Gorici.³⁾ Ime tega duhovnika pa zvemo iz pisma nadvojvode Karla patriarhu z dne 27. VI. 1565, v katerem nadvojvoda opozarja patriarha na tega heretika in ga poziva, naj prepreči nadaljne „škandale.“ Pismu je priložen nekak protokol o zmotah in krivih naukah tega odpadlega duhovnika. Mož ni bil župnik, ampak kaplan v Šempetru in se je imenoval Francesco Croco. Bil je Italijan, ker nam zapisnik izrečno pravi, da ni umel slovenskega jezika, ampak le laški.⁴⁾

Protokol obsega 6 točk. Croco obhaja pod obema podobama in sicer to že, odkar je postal duhovnik; ne smatra sv. izpovedi za zakrament; ne spoštuje daritve sv. maše; se pri maši „v velikem kanonu ne spominja svetnikov“; je o Veliki noči tekočega leta na skrivnem vzel cerkvene posode iz zakristije, da bi obhajal doma in po drugih zasebnih stanovanjih nekatere krivoverce; pri krstu ne mazili otrok in je ob neki priliki celo vpričo ljudi pri krstu zaničljivo vrgel sv. olje na tla.

¹⁾ Pismo istotam. V tem pismu se Hanibal pl. Eck imenuje celo Simon!

²⁾ Pismo nadvojvode patriarhu z dne 1. VII. 1565. Dunaj. Istotam. V tem pismu se nahaja strog ukaz Lanthieri-ju, iti patriarhu v vsem na roko. Toda ni nam nič znanega, da bi se bilo Ostermanu res kaj hudega zgodilo. Je že zopet pravočasno izginil. Sploh se pozneje še imenuje njegovo ime, a vedno le kot nenavzočega. 1582., za časa Tavčarjeve vizitacije, ga ni v Vipavi. Da se pa tudi od nadvojvodove strani pozneje ni preveč važnosti polagalo na postopanje proti Ostermanu, razvidino iz nadvojvodovega pisma goriškemu župniku z dne 8. I. 1566. (Schmidt, o. c. priloga A.), kjer pravi, naj radi predikanta, ki ga je poklical grof Thurn (!) stvar ostane tako, kakor je, ker je že odšel, a župnik naj gleda, da kak novi ne pride v mesto.

³⁾ Priloga I.

⁴⁾ Pismo in protokol v nadškof. arh. v Vidmu, Chiese XVIII.

Croco je pa tudi sicer hudoben človek, ker je celo dvema revnima kmetoma (Petru Jarcu in Blažu Urbanič-u) zastrupil kokoši.

Pri vsaki točki so navedene priče, med katerimi se poleg šempeterskega cerkvenika navajajo sledeči duhovniki: Anton, kaplan pri sv. Valentinu; župnik iz Renč; P. Matija de Fabris; P. Sebastian Cauana; P. Anton de Franciscis; Hieronim Catta; Žiga Bandeu.

Vkljub tej ovadbi se ni Crocu nič zgodilo, kajti leta 1570. se nahaja še vedno v Gorici, kakor poroča tedanji vizitator Jernej grof Porcia.

Na drugi strani je pa sedaj tudi patriarh sam postal radi položaja na Goriškem vznemirjen. Nameraval je celo osebno vizitirati te kraje, kar se pa ni izvršilo.¹⁾

Pač pa je njegov vikarij Jakob Maracco po njegovem naročilu sklical po dolgem času zopet enkrat cerkveno sinodo v Oglej. Sinoda, kateri sta prisostovala dva nadvojvodova zastopnika tržaški škof Andrej Rapicij in beneški poslanik nadvojvodov Vid Dornberški, se je sešla 14. novembra in je trajala do 20. novembra 1565. Nadvojvodova komisarja sta imela strog nalog, izposlovati odločno postopanje proti krivoverskim duhovnikom, zato naj bi se doseglo posebno sodišče za avstrijski del oglejske diocese. Prav ta zadnja točka pa je morala biti patriarhovemu zastopniku zelo neljuba in postopal je na sinodi tako, da je napravil na nadvojvodova komisarja vtis, kakor da bi patriarh pravzaprav ne imel resnih namenov z reformo. Z jedno besedo, uspeh sinode je bil vsled obojestranske nezaupljivosti jednak — ničli.²⁾

Na goriške protestante je imel nauk, ki so ga dobili z Ostermanovim nastopom, dober vpliv. Needinost med patriarhom in nadvojvodom jim je morala dajati pogum, posledice Ostermanovega nastopa so jih silile k previdnosti. Ko

¹⁾ Hurter: Geschichte Kaiser Ferdinand II. und seiner Eltern. Schaffhausen 1850. I. str. 76.

²⁾ Hurter, o. c. 76 ss.; Morelli, o. c. I. 256 s. Poročila komisarjev se nahajajo sedaj, kakor mi sporoča dr. Mal, v dvornem arhivu na Dunaju na mestu, kjer bi se jih ne pričakovalo, namreč Innerösterreichische Grenz-akten 1565—1595 fasc. 4. Rapicij podpiše poročilo že kot „eps. Tergesto.“ Rapicij meni v poročilu z dne 29. XI. 1565. da je v Gorici nujno potrebno ustanoviti škofijo!

je l. 1567. prišel nadvojvoda Karl sam na Goriško, sta bila ravno dva voditelja luteranov, Hanibal pl. Eck in Lavrencij Lanthieri, ki sta ga poleg glavarjevega namestnika Frančiška Dornberškega v imenu deželnih stanov pozdravila.¹⁾

Jakob Maracco pa je tisti čas pisal patriarhu pismo, v katerem izraža svoje pomisleke o tem nadvojvodovem potvanju. Po njegovem mnenju bo nadvojvoda v kratkem zahteval za Gorico posebnega arhidiakona.²⁾

Res je videti, da je moral nadvojvoda ob tej priliki v Gorici dobiti vtis, da se mora v cerkvemu oziru za te kraje kaj tacega doseči. Prosil je torej že naslednje leto patriarha, naj bi kolikor mogoče hitro za te kraje imenoval posebnega vikarja.³⁾ Toda do tega je bilo še daleč.

III.

Pravzaprav v tem času ni še nihče prav natanko vedel, kakšen je v verskem oziru položaj na Goriškem. Obstojale so le o vsem položaju nejasne predstave. Jasnost je prineslo še-le leto 1570., ko je možniški opat Jernej grof Porcia dobil od papeža Pija V. nalog, naj vizitira v avstrijskem delu oglejskega patriarhata.⁴⁾ Za Goriško je ta vizitacija največjega pomena. Od tega časa še-le smemo datirati pričetek — katoliške reformacije na Goriškem.

Jernej grof Porcia, opat v Možnici (Moggio) ob Beli, pritoku Taljamentovem, je bil takrat še mlad mož tridesetih let. Bil je bolj šibkega zdravja in je ravno malo pred vizitacijo hudo obolel.⁵⁾ Napravil je naglo veliko karijero od možniškega opata do apostolskega vizitatorja in naposled papeževega nuncija. Umrli je kmalu in sicer v Pragi 26. avgusta 1578.⁶⁾

¹⁾ Morelli, o. c. I. 77. Sploh bomo videli, da so se protestanti o javnih prilikah vedno postavili v ospredje!

²⁾ Pismo z dne 21. III. 1567. Videm, v rokopisni zbirki z naslovom: „Maracco: Lettere“ v nadškofjski knjižnici v Vidmu.

³⁾ Pismo z dne 26. IV. 1568. Gradec, v nadškof. arh. v Vidmu, Chiese XVIII.

⁴⁾ Breve papeža Pija V. z dne 3. IX. 1569. Nadvojvoda Karl pa je izdal svoje privoljenje in zagotovil svojo pomoč že 11. VII. 1569. Oba dokumenta sta prepisana v vizitacijskem poročilu list 1.

⁵⁾ Njegovo poročilo z dne 25. I. 1570. Možnica, na omenjenem mestu.

⁶⁾ Ant. Battistella: Una missione del conte Bartolomeo di Porcia, Udine 1907. str. 6 in op. 2.

Svojo vizitacijo je Porcia pričel 12. februarja 1570. v Ogleju. 25. aprila še-le je prišel v slovesnem sprejemu med množico ljudstva, potem ko je pregledal Furlanijo in Brda, v Gorico, kjer se je mudil cel mesec. Odtod se je podal po Vipavski dolini na Kras in naposled v gore. 3. junija je bila vizitacija končana in vizitator je tega dne iz Kormina izdal posebno pismo na duhovščino cele goriške dežele (čez mejo sedanje Goriške in Gradišanske se njegova vizitacija ni raztezala), v katerem opominja duhovščino, naj se poboljša in se drži njegovih odredb.

Vizitacija je izvršena nenavadno natančno. Vizitator je hodil od cerkve do cerkve. Izvzemši v gorah, kjer je pa tudi osebno pregledal večino cerkva, je pregledal sam vse cerkve, poizvedel od duhovnikov, od cerkvenih ključarjev, cerkovnikov in tudi drugih oseb vse o verskem stanju duhovnije, o duhovnikih in njih življenju ter izpolnjevanju dolžnosti, o lajikih in njih verskem življenju, o cerkvenem premoženju in njega upravi. Preštel je natanko vse altarje in jih popisal, da celo vse svečnike na altarju je natanko preštel in jih popisal. Vse te podatke je vestno zapisaval njegov spremljevalec notar Auguštín Varisco.

Zapisnik, gotovo sila važen dokument za kulturno zgodovino naše dežele, nam je ohranjen.¹⁾

Za poznanje razširjenja verskih novotarij na Goriškem je pa to poročilo nekaka statistika. V rokah moža, katerega je papež še tisto leto, ko je nekoliko okreval od hudih naporov pri vizitaciji,²⁾ poslal na dvor nadvojvode Karla, da ga pridobi za postopanje proti protestantom, je bil ta zapisnik tisto, na kar se je vedno lahko skliceval.

Porcia je na svoji vizitaciji na Goriškem odkril najprej nevrjeten propad duhovščine. Celibat je bil *via facti* odpravljen.

¹⁾ Nahaja se v mestni knjižnici v Vidmu. Je manuskript obsegajoč na veliki četrtpoli (210 × 310 mm.) 524 drobno popisanih listov. Citiral bodem vedno „Porcijevo vizit. poročilo.“ — Nekaj zanimivosti je že objavil iz tega zapisnika Battistella v periodičnem listu „Memorie storiche forojuliese 1908.“, kjer je na pr. sestavil na podlagi tega zapisnika celo statistiko odraslega goriškega prebivalstva. Pisatelj te razprave, katerega je prof. dr. Gruden opozoril na ta dokument, upa v kratkem pričeiti z izdajanjem tega zapisnika v celem obsegu.

²⁾ Battistella: Una missione 4.

Celo župnik v Gorici sami (Matija Mrcina¹⁾) je bil človek, o katerem so priče izpovedale polno nečednih stvari.

Ljudstvo je od raznih bratovščin, ki so bile pri vsaki cerkvi ustanovljene, poznalo še najbolj vesele pojedine, ki so se vršile vsako leto, ko so opravitelji premoženja bratovščin polagali svoj račun.

Plemiči so se polastili dohodkov od raznih beneficijev, nad katerimi so imeli patronat. Podeljevali so beneficije raznim svojim kreaturam. Posamezni župniki iz goriške okolice so imeli v Gorici razne beneficije.

Solkan in Gorica ste bile združene v rokah jednega župnika, malovrednega Mrcine, ki je imel v Solkanu nastavljenega, tako bolj kot nekakega hlapca, svojega vikarja.

Cerkveno premoženje so razni opravitelji opravljali tako, da se je vedno veliko prijelo njihovega žepa. V Gorici sta 1555. in 56. opravljala premoženje župne cerkve sv. Hilarija in Tacijana Luka Grabiz in Janez Cusman, ki se oba imenujeta pozneje med protestanti, tako, da sta še leta 1570. bila dolžna cerkvi 50 zlatov in nekaj čez.²⁾

Najbolj žalostne razmere pa je vizitator našel v minoritskem (Fr. Min. S. Fr.) samostanu v Gorici. Vizitacija po predstojnikih frančiškanskega reda se je v tem samostanu zadnjič vršila pred 20. leti. Samostan je bil popolnoma odvisen od deželnih stanov, ki so tedanjemu gvardianu patru Bernardinu

¹⁾ Matija Mrcina (Mrcina), župnik solkanski in goriški je bil posvečen za duhovnika od generalnega vikarja Luke Bizanti-ja dne 23. sept. 1553. in je bil predlagan za goriško-solkanskega župnika od patrona, cesarja Ferdinanda I. 24. I. 1562. (Vizitac. poročilo I. 252 s.) Leta 1579. se imenuje Mrcina kot župnik v Kranju (Gruden, o. c. 4 op.) Pozneje 1593—98. se neki Matej Mrcina imenuje kot župnik v Kamniku in kanonik v Ljubljani (Ant. Koblar: Drobtnice iz furlanskih arhivov v Izvestjih muzej. društva za Kranjsko 1892. str. 49. s.) Dasi ta kamniški Mrcina leta 1596. odpotuje v Gorico in se sploh v vsem obnašanju kaže podobnega goriškemu župniku Matiji Mrcina, se mi zdi vendarle malo vrjetno, da bi bili ti dve osebi identični, kajti 65 let star mož — to starost moramo pač prisoditi bivšemu goriškemu župniku v tem času — ne bi počenjal kaj tacega, kar počenja ta kamniški župnik in ljubljanski kanonik. — Goriški župnik Mrcina, moralno popolnoma propal človek, seveda ni mogel biti nikdar kak voditelj katoliške stranke v deželi.

²⁾ Poleg njih je imenovan le še jeden nezvest opravitelj cerkvenega premoženja župne cerkve. Porcijevo vizit. poročilo I. 370.

celo prepovedali o samostanskem premoženju položiti pred vizitatorjem račune. Cerkev sama je bila dokaj zanikrno oskrbljena. Redovniki so imeli polno relikvij, katerim niti imen niso vedeli. Samostanska vrata so bila noč in dan odprta, ker ključa ni bilo. Ni čuda, če je jeden izmed redovnikov to priliko izrabil in skoro vsako noč kot lajik oblečen hodil po mestu.

Ob takih razmerah se je pač moralo širiti luteranstvo. Po celem slovenskem delu dežele so raztreseni kraji, kjer se omenjajo osebe, ki zahtevajo obhajilo pod obema podobama, kar se je smatralo za glavni znak krivoverstva.

V Gorici so kolovodje luteranov Hanibal pl. Eck, ki tudi noče plačati župniku četrtine (quartesium), Luka Grabiz in duhovnik Francesco Crochus.

Najmočnejši pa so bili luteranci v Rifenbergu. Tu sem je jezdil Porcia 1. maja. Naprej je že poslal jednega svojih spremljevalcev. Ta se je kmalu vrnil in med potjo srečal vizitatorja, kateremu je sporočil, da je rifenberška cerkev zasedena od oboroženih ljudi, ki hočejo vizitatorju zabraniti vhdod v cerkev. Na čelu upornih stoji župnik Gašper Feuza.¹⁾ Vizitator ta dan ni mogel v Rifenberg in je moral ostati čez noč v pricestni krčmi. Zahteval je iz Gorice od glavarja — bil je to grof Jurij Thurn tisti, ki je Trubarja poklical na Goriško — pomoči, in ta je moral Lavrenciju Lanthieri-ju, ki je bil takrat tudi v Rifenbergu gospodar in patron cerkve, poslati strog ukaz, naj pomaga vizitatorju, da more svojo nalogo izvršiti. Nato še-le je mogel Porcia v cerkev. Kratka je bila ta vizitacija, brez daljšega zaslišavanja. Vizitator je pregledal cerkev in nato vprašal župnika med drugim tudi, katero vero da označuje, na kar mu je ta — jedini na celem Goriškem — kratko odgovoril: „Evangelicam.“

Posamezne protestante je našel Porcia v Šempetru (čevljarski mojster Urbanič, Gregor Gorsa, Janez Kolar in Luka Jordanus), v Mirnem (Jurij Silič), v Šempasu (sin prejšnjega župnika), v Komnu, (kjer so pa trdili nekateri pred vizitatorjem, da jih njih rifenberški in kranjski znanci, kadar pridejo tja v goste, silijo prelamljati cerkvene postne postave), v Kanalu

¹⁾ Prof. Ipavec meni, da bode pravilno ime tega moža, ki je bil, kakor pove vizitacijsko poročilo, doma iz Kanala — Bevčar. Trubarjev zbornik 256.

(Jakob in Elizabeta pl. Eck, Peter Laitchep, Matija Breščak in žena Janeza Ručigoj), v Ročinju, v Cirknem (Gregor Rutar, ki je, ko mu je župnik odrekel obhajilo pod obema podobama, „maledixit missam“), v Volčah (Luka Postolar in tri osebe iz Bače) v Kobaridu (Janez Binder, Sebastian Rinch, Matej Rinch, Kilian Pellisser, ki pa se le ne drže postnih postav).

V Tolminu so vladale med tremi ondrotnimi duhovniki zelo slabe razmere. Njih življenje je bilo v očitno pohujšanje. Bolni vikarij Jurij Potrebuješ in njegov nečak ter namestnik Janez Galle sta bila tudi okužena od herezije, zakar jima je vizitator naložil, da se morata slovesno v cerkvi pred ljudstvom v latinskem in slovenskem jeziku odpovedati svojim zmotam. Tretji Mihael Nucli¹⁾ je bil pa celo očiten heretik. Ko je vizitator prišel na Tolminsko, je Nukli zbežal, na kar ga je vizitator ukazal ujeti. Posrečilo se je sicer prijeti ga, a med potjo je svojim spremljevalcem ušel.

Posameznim duhovnikom, ki so se v tem ali onem pregrešili, je vizitator naložil cerkvene in poleg tega tudi denarne kazni. Goriškemu župniku Matiji Mrcina je na pr. poleg cerkvenih kazni naložil še denarno kazen v znesku 50 tolarjev, katere naj glavar(?) Frančišek Dornberški po svoji previdnosti razdeli med revne neveste.²⁾ Heretični duhovniki so bili od vizitatorja ekskomunicirani in obsojeni na izgon iz dežele. Proti lajikom postopati ni imel vizitator nobene oblasti.

Tak je bil položaj v deželi. Še slabše pa se je glasilo to, kar je vizitator zvedel po poročilih iz sosednje Kranjske, posebno iz Idrije. Uvideti so morali vsi merodajni krogi, da luteranstvo tudi na Goriškem že ni več le sporadičen pojav, ampak da z vso energijo sili v Italijo.

Porcia se je odpravil na dvor nadvojvode Karla v Gradec kot izreden papežev poslanik. Tu je v avdijencah v januarju

¹⁾ Pišem to ime tako, kakor je piše Battistella: Una missione 33., dasi bi se po vizitacijskem poročilu, nazadnje tudi lahko bralo Rogelj, pisava je pri tem imenu zelo nerazložna.

²⁾ Dekret z dne 19. V. Solkan. Frančišek Dornberški ni glavar, ampak glavarjev namestnik (Locumtenens-Landsverwalter.) Kazen je zadela župnika radi prelomitve celibata. Jeli plačal župnik to kazen, ali ne, o tem lahko opravičeno dvomimo, ker celo druge veliko večje denarne kazni ni plačal, ki ga je zadela radi prodaje para konj na Beneško, kamor je bil izvoz prepovedan.

leta 1571. opozarjal na nevarnost, ki preti vsled razširjanja protestantstva ne samo katoliški veri, ampak tudi posvetni oblasti nadvojvodovi. Kot vzgled je navajal husitski upor proti Zigmundu, kralju češkemu. Omenil je v spomenicah tudi vzroke razširjanja luteranstva. Važen vzrok so po njegovem mnenju luteranske knjige v domačem jeziku, ki se širijo po deželi.¹⁾

Da se tej nevarnosti pride v okom, treba najprej energičnega nastopa proti odpadlim duhovnikom. Tu se je Porcia pritoževal nad malomarnostjo nadvojvodovih funkcionarjev, ki njegovih kazni, izrečenih proti krivoverskim duhovnikom niso hoteli izvršiti.²⁾

Nadalje svetuje Porcia, naj bi se župniku iz Vipave preprečilo delovati na Goriškem, sploh naj bi se to zavetišče vseh krivovercev odpravilo. Pod smrtno kaznijo naj bi se prepovedalo klicati ali pripuščati tuje duhovnike, posebno iz Štajerske, Koroške in Kranjske. Nihče naj ne sme pridigovati v [zasebnih hišah. Uničijo naj se krivoverske knjige v deželi. Očitni krivoverci naj se na tihem pokopljejo „brez luči in brez križa“ in ne tam, kjer se katoliki pokopujejo.

Posebno zanimivo pa je, da že Porcia predlaga, naj bi se od sedaj naprej ne nastavilo nobenega nadvojvodovega oblastnika, ki bi bil na sumu kot heretik. Porcii sta pri njegovem prizadevanju za izvršitev teh namenov posebno stala ob strani Urban, škof krški in vicekancelar nadvojvodov Janez Kobenc iz Proseka. Nadvojvoda je soglašal s podanimi nasveti. A nekaj je bilo, kar je njegovo energijo glede nastopa proti pro-

¹⁾ Ta vzrok se nahaja omenjen v posebni spomenici za nadvojvodo, ki se nahaja priložena vizitacijskemu poročilu.

²⁾ Dne 1. VIII. 1570. piše Frančišek Dornberški, glavarjev namestnik v Gorici vizitatorju Porcii, da je sprejel njegov odlok, s katerim odbija prošnjo Frančiška Crocho za podaljšanje roka — brzkone za izselitev — in zatrdi, da bode njegovi želji glede tega duhovnika ustregel. Glede rifenberskega župnika Gašperja Feuza pa omeni, da je izpolnil vizitatorjev ukaz s tem, da je javno dal razglasiti njegov izgon iz dežele. Dalje piše, da se je Feuza podal v Gradec k nadvojvodu, da se mu pritoži radi postopanja proti sebi. (Pismo v nadškof. arh. v Vidmu Chiese XVIII.) Še leta 1582. se Croco imenuje na Goriškem, tudi prvaški župnik Noctua ga je zapisal v zapisnik svojih znancev pač sicer z imenom „Georgio Croco capellanus Sti. Petri.“ Ne omenja se pa več Feuza, ki je brzkone med potjo v Gradec kje ostal.

testantom manjšalo — ozir na turško nevarnost, ki je bila v njegovem času še posebno velika.¹⁾ Obramba meje proti Turku je stala velikanške denarne žrtve. Ozir na stanove, med katerimi so imeli odločilno besedo protestanti, je povzročil, da nadvojvoda Karl tudi na Goriškem ni takoj z vso energijo nastopil proti protestantom.²⁾

Isto leto, ko je Porcia v Gradcu nadvojvodi Karlu predlagal omenjena sredstva proti luteranstvu, se je ta sam pogajal s štajerskimi stanovi radi dovolitve novih davkov za turško mejo. Stanovi so pritiskali nanj, da bi jim dovolil svobodo veroizpovedanja. Deželni zbor štajerski je to leto zastonj zboroval. Naslednje leto 1572. se je začetkom nadvojvoda ponovljenemu pritisku sicer še nekaj časa ustavljjal, naposled pa je moral pod pritiskom razmer odjenjati in je izjavil, da ne bode gospode in vitezov, njih žen in otrok in „njihovih po veri sorodnih“ brez izjeme v verskih zadevah in zadevah vesti k ničemur silil, jih ne preganjal in jim delal težkoč, ampak da jim bode pravtako naklonjen kakor onim, ki so tiste vere, kakor nadvojvoda sam.³⁾ To je bila važna pridobitev štajerskih protestantov, kajti ti so pod izrazom „njihovih po veri sorodnih“ razumevali svoje podložne kmete. Za te so seveda sedaj nastavljali le protestantske predikante; svoboda vere in vesti je v resnici veljala samo za gospodo. Vpliv te pridobitve se je gotovo moral kazati tudi na Goriškem.

Kmalu po tem dogodku je papež poslal na dvor nadvojvode Karla svojega posebnega poslanika za južno Nemčijo in sicer v osebi istega Jerneja grofa Porcia, ki je leta 1570. vizitiral Goriško. Njegova naloga je morala biti zajezeitev luteranstva v njegovem prodiranju proti jugu. Jeseni 1573. je prišel Porcia vdrugič v Gradec.⁴⁾ 15. marca 1574. že določi nadvojvoda Karl Konrada Glušiča, škofa ljubljanskega in Nikolaja Coreto, prošta pri Gospej sveti na Koroškem za svoja komisarja in ju pošlje s posebnim navodilom v Gorico. Naroči jima, naj na

¹⁾ A. Huber: Geschichte Oesterreichs IV. Bd. Gotha 1892. str. 306.

²⁾ Za vse to prim. poročilo, katero je po svoji vrnitvi iz Gradca podal Porcia sv. Očetu. Objavil je to poročilo Battistella: Una missione str. 23—41. V Trubarjevem zborniku str. 255. op. 7 se pomotoma zamenja to poročilo z vizitacijskim poročilom, ki še ni izdano.

³⁾ Hurter, o. c. I. 8. knjiga in priloga XIV.

⁴⁾ Battistella: Una missione 13 ss.

nedeljo „Judica“ skličeta vse goriško plemstvo v grad in naj po končani sv. maši pred zbranim plemstvom razglasita voljo nadvojvode. Ta nadvojvodova želja je, da spoznavajo na Goriškem vsi prebivalci eno in isto vero, vero, ki jo spoznava tudi nadvojvoda in katero so spoznavali tudi njih očetje. Vsaka razdvojitve goriškega prebivalstva po veri bi bila v škodo miru in javnega reda v deželi in bi dala celo dednemu sovražniku vladarjeve hiše, ki se nahaja na tej meji (Benečanom!), priliko za sovražen nastop, ki bi povzročil splošno škodo. Da se ta nevarnost odvrne, ne vidi nadvojvoda nobene druge poti, kakor da izkuša ohraniti vero očetov v teh deželah in zaraditega poziva vse one, ki so se oprijeli kakih novotarij, naj te opuste. Če jim pa to ni mogoče, naj se žrtvujejo občnemu blagru, naj prodajo svoja posestva, ali pa jih dajo komu oskrbovati, sami naj pa prostovoljno zapuste deželo, ker sicer bi bil naposled nadvojvoda primoran, dasi mu bi bilo to zelo neljubo, jih izgnati iz dežele.

Isto sta morala komisarja izjaviti tudi meščanom, ki sta jih nato sklicala v zakristijo župne cerkve. Poleg tega sta tu morala še posebej pozvati sodnika in mestne svetovalce, da ne smejo nikogar več sprejeti v mesto, ki ni prišel od svojega prejšnjega župnika potrdila, da je pristaš sv. katoliške vere. Da se ta zadnja zapoved vestno izpolnjuje, je nadvojvoda ukazal paziti tudi glavarju. Da bode pa tudi nadalje saj ena oseba stalno pazila, kako se nadvojvodova volja izpolnjuje, zato naj komisarja seboj vzameta mestnega župnika, ki naj nadalje pazi, da se vsi ti ukazi izvrše.¹⁾ Ton celega obsežnega navodila je zelo miren, vidi se, da hoče nadvojvoda bolj prepričati, kakor ukazovati, delati bolj s svojo avtoriteto, kakor pa s silo. Očividno pa se v tem koraku kaže vpliv Porcijevega delovanja. Bil je to drugi korak za katoliško reformacijo. Najprej vplivati na duhovščino, zatem na lajike!

Na drugi strani je nadvojvoda že to leto dosegel za zboljšanje cerkvenih razmer na Goriškem pomenljivo ustanovitev

¹⁾ Prepis instrukcije v ljubljanskem škofijskem arhivu fasc. XIX. št. 1. Priloga II. Že Morelli, o. c. 396 s. omenja ta dogodek, a ne dostavlja nič glede virov. Tudi dejstvo, da omenja tri rodovine — pri poznejših pisateljih se število vedno bolj množi (Schmidt, o. c. 107 jih ima kar šest) — ki so se baje izselile, nam dokazuje, da je Morelli tu več po času ločenih dogodkov strnil skupaj.

arhidiakonata v Gorici.¹⁾ S to ustanovitvijo je bila dana katoliški reformaciji trdna zaslomba in neko središče. Tudi oseba prvega arhidiakona šempeterskega župnika Hieronima Catta, katerega je nadvojvoda patriarhu med tremi kandidati predlagal²⁾, nam kaže smer, v kateri bode vplival novi arhidiakon, saj smo istega moža že pred desetimi leti videli v katoliški stranki in Porcia ga je med duhovniki v deželi najbolj pohvalil. Nadvojvodu, ki je na vsak način hotel dobro poskrbeti za ureditev cerkvenih zadev na Goriškem, se je z ustanovitvijo arhidiakonata izpolnil samo del njegovih želj.³⁾ Patriarhu pa in njegovemu vikarju se je še celo arhidiakonat zdel odveč. Tako je prišlo do nesporazumljenj, vsled katerih je moral Catta že 1577. resignirati na svojo novo čast, katero je sedaj dobil mestni župnik goriški Janez Tavčer,⁴⁾ ki ima za katoliško reformacijo na Goriškem veliko zaslug.

Vspeh prvega koraka proti luteranskim lajikom na Goriškem leta 1574. je bil pač radi nesoglasij med nadvojvodom in patriarhom zelo majhen, ali ga pa sploh ni bilo. Plemenitaši so izjavili, da pripadajo augsburški konfesiji in so prosili nadvojvodo, naj jih pusti mirno živeti v domovini.⁵⁾ Da pa vkljub temu pozneje niso prenehali delati propagande za luteranstvo, nam dokazuje dogodek, ki se je leta 1577. pripetil na Goriškem in ki nam kaže, kako so postopali protestanti, da so obračali pozornost ljudstva nase. Protestant Jurij Nälinger je ležal na smrtni postelji. Bržkone so katoliki izkušali doseči njegovo spreobrnjenje. A vse take poskuse je preprečil Nälingerjev somišljenik pisar Nikolaj Seeprecht (Pannschreiber), ki je bolnika ohranil zvestega luteranstvu do smrti. Mrliča je Seeprecht

¹⁾ Ustanovljen s patriarhovim odlokom z dne 21. decembra 1574. Morelli, o. c. 258 op. b.

²⁾ Nadvojvodovo pismo patriarhu z dne 4. XI. 1574. Gradec, v nadškof arh. v Vidmu, Chiese XVIII.

³⁾ Maraccovo pismo patriarhu brez datuma, bržkone 1575. v omenjeni zbirki I. 390.

⁴⁾ Morelli, o. c. 268.

⁵⁾ Izjave se omenjajo v poznejših izjavah iz leta 1579. Loserth: Acten und Correspondenzen zur Geschichte der Gegenreformation in Innerösterreich unter Erzherzog Karl II. v Fontes rerum austriacarum 2 Abt. diplomata et acta I. B. Wien 1898. str. 41. Schmidt, o. c. priloga C₁. Iz teh poznejših izjav se pač da sklepati, da prva komisija ni izgnala nikogar in da bržkone v resnici ni imela vspeha.

v sprevedu peljal v Vipavo, da so ga tam pokopali. Ta pogreb je moral takrat gotovo zbuditi veliko pozornosti. Za stvar je zvedel tudi nadvojvoda, ki je ukazal glavarjevemu namestniku v Gorici, naj omenjenega Seeprechta strogo kaznuje. Obenem je pa tudi izrazil namestniku, ki ni te novotarije pravočasno preprečil, svojo nezadovoljnost. Tudi vipavskemu gospodu Lavrenciju Lanthieri-ju je nadvojvoda v tej zadevi pisal in ga še zlasti zaradi tega posebno karal, ker vedno taji, da bi bil protestant, obenem pa tako podpira te novotarije.¹⁾

Ker so se godile take stvari in tudi duhovščina ni kazala nobenega poboljšanja, je patriarh Grimani določil goriškega župnika in arhidiakona za nekakega komisarja, ki naj bi med duhovščino izvršil reformacijo. Nadvojvoda je komisarju zagotovil pomoč posvetne oblasti.²⁾

Nastopilo je leto 1578. Obramba pred Turki je zahtevala novih žrtev. Nad pol milijona forintov, za tiste čase ogromna svota, je zahteval proračun obrambnih stroškov in k tem stroškom bi tudi Goriška imela prispevati 24.546 fl.³⁾ O novem let so se odposlanci posameznih stanovskih deželnih zborov notranje Avstrije, skupaj 45 zastopnikov, med temi 40 protestantov, zbrali v Bruck-u ob Muri k skupnemu posvetovanju. Goriška je bila zastopana po Janezu Tavčerju, župniku in arhidiakonu goriškem, Jakobu Attems-u, glavarju v Gradiški Hanibalu pl. Eck in Paulu Zobl, deželnem tajniku.⁴⁾ Zadnja dva sta bila protestanta.⁵⁾

Poslanci, po pretežni večini protestanti, so nadvojvodovo zadrego izrabili v korist svojih verskih zahtev. Nadvojvoda se je dokaj časa obotavljal, ko pa protestanti le niso odnehali in tudi niso hoteli pričeti s posvetovanjem o pomoči proti Turkom, ni naposled preostajalo nič drugega, kakor udati se. 9. februarja dopoldne je Karl zagotovil ne samo plemenitašem, ampak tudi

¹⁾ Pismi z dne 12. IV. 1577. Gradec, v škof. arh. v Ljubljani fasc. XIX, št. 1. Da se tudi v tem slučaju ni nič posebno hudega zgodilo Nikolaju Seeprecht, lahko sklepamo iz tega, da se štajerski stanovi še leta 1582. pritožujejo, češ da je bil 1581. med drugimi izgnan tudi Baltazar (!) Seeprecht. (Löserth, o. c. 321.) Tudi tu nas ime „Baltazar“ ne sme motiti.

²⁾ Pismo Tavčerju 12. IV. 1577. v ljubljanskem škof. arh. fasc. XIX, št. 1.

³⁾ Hurter, o. c. I. 352 op. 56.

⁴⁾ Morelli, o. c. 85.

⁵⁾ Razvidno iz Tavčerjevega vizitacijskega poročila.

zastopnikom mest, da jih ne bode oviral pri svobodnem verou-
povedanju.¹⁾

Izjava ni bila sicer popolnoma jasna, vendar je zavlado-
radi nje na protestantski strani veliko veselje, katoliki so pa
bili prestrašeni in pobiti. Na izjavi je za Goričane podpisan
„Hannibal Freyherr zu Egg etc.“ Poročilo o verskih koncesijah
so protestantski stanovi naglo razširili po vseh kronovinah
notranje Avstrije.²⁾

Vpliv tega dogodka se je takoj pokazal tudi v Gorici.
Med prvimi protestanti v Gorici je bil grof Andrej Attems,
vladni svetovalec za notranjo Avstrijo. V njegovi hiši so se po
dogodkih v Brucku začeli javni protestantski shodi. Hiša je
stala blizu cerkvice sv. Duha na Gradu. Protestanti so prirejali
svoje shode ob času, ko se je v cerkvi darovala sv. maša.
Protestantsko petje se je slišalo v cerkev in je motilo katoliško
bogoslužje.³⁾

Toda hitreje, kakor si je mogel kdo misliti, je to pot
sledil odpor katolikov. Nadvojvoda sam je čutil, da je dovolil
preveč. Še večje presenečenje pa je ta dovolitev zbudila v
Rimu. Že 7. maja 1578. piše papež Gregor XIII. Karlu⁴⁾ in ga
opominja, naj zapusti pot, katero je nastopil. Obenem mu pri-
poroča svojega novega poslanika škofa Felicijana Ninguarda,
ki je kmalu zatem dospel v Gradec kot naslednik Porcijev.⁵⁾
Zopet so prvi udarci zadeli goriške protestante. Nadvojvoda
je takoj v svojem odgovoru na izvajanja papeževega nuncija⁶⁾
izjavil, da stoje razmere z ozirom na krivoverstvo na Goriškem,
Tržaškem in na Reki čisto drugače, kakor se govori. „Grofiji
goriški ne le, da ni dovoljena nobena sprememba glede vere,
ampak se kaj tacega tam sploh niti namerjalo ni, da prosili so
celo pred kratkim, naj bi se jih ohranilo nedotaknjene v katoliški
veri.“ Tudi nuncij sam je zvedel, da na Goriškem stanovi
nikakor niso protestantski, ampak da izrečno želijo ostati kato-
liški.⁷⁾

¹⁾ Hurter, o. c. I. 622 ss.

²⁾ Hurter, o. c. 348.

³⁾ Prim. prilogo III.

⁴⁾ Loserth, o. c. I.

⁵⁾ Loserth, o. c. 4 op.

⁶⁾ Loserth, o. c. 2 ss.

⁷⁾ Loserth, o. c. 5.

Jasno je torej, da je Hanibal pl. Eck s pomočjo tajnika Zobl-a brez vednosti ostalih dveh goriških poslancev, (kajti niti o Tavčerju niti o Jakobu Attems ne moremo misliti, da bi ne bila Eck-a pri njegovem početju ovirala, če bi bila zato vedela), podpiral akcijo protestantskih odposlancev in dosegel, da se je izjava glede veroizpovedanja raztegnila na Goriško, kjer je pač le prav majhna minoriteta stanov bila protestantska.¹⁾ Umevno je tudi, da so stanovi proti temu koraku jednega svojih zaupnikov protestirali. Eck je od tega časa tudi res nekam utihnil. Goriški protestanti so torej prezgodaj triumfirali. Nadvojvoda je sklenil tu doli na meji napraviti red. Zadnjega avgusta 1578. so izšla stroga povelja za glavarjevega namestnika Frančiška Dornberškega. Odpravi naj se takoj ono protestantsko petje. Attems-a naj pokliče namestnik takoj pred se in mu ukaže prenehati z njegovim početjem, če se hoče izogniti strogi kazni. Tudi ostali protestanti naj ali ubogajo in se povrnejo k stari veri, ali pa naj zapuste deželo. Posebno strogo zažuga nadvojvoda bratoma Formentini, če ne pustita novotarij.²⁾

Med tem časom ni na nadvojvoda v smislu katoliške reformacije vplival samo nuncij, ampak tudi diplomatični vpliv sosednih vladarjev in držav. Posebno je moralo Benečanom biti mnogo na tem, da ne postane goriška dežela luteranska, ker bi potem lahko tako, kakor so doslej goriški protestanti hodili na Kranjsko k svojim somišljenikom, beneški protestanti hodili čez mejo na Goriško. Naslednjega leta 1579. so se vršile konference v Monakovem, kjer so nadvojvoda Karl, njegov brat nadvojvoda Ferdinand tirolski, vojvoda bavarski in nadškof solnograški sklenili po določenem načrtu izpeljati katoliško reformacijo.³⁾

Nadvojvodove koncesije protestantom naj se odpravijo ne sicer potem javnega preklica in tudi ne naenkrat, ampak počasi in na tihem. Da je to veljalo tudi za Goriško, bomo videli v naslednjem.

Že prej je Karl ukazal svojemu glavarju na Goriškem grofu Jurju Thurn-u, naj protestante skliče in jim v njegovem imenu izjavi, da morajo ali povrniti se h katoliški veri, ali pa

¹⁾ Morelli, o. c. I. 296.

²⁾ Priloga III.

³⁾ Loserth, o. c. 31 ss.

zapustiti deželo. To zahteva nadvojvoda zlasti radi posredovanja raznih vladarjev, posebno Benečanov, ki bi sicer izkušali deželo zasesti, da se obvarjejo luteranstva.¹⁾ 5 protestantskih plemičev, Andrej Attems, Lenard Orzon,²⁾ Erazem Dornberški, Friderik Orzon in Jernej Posch Begunjski je nato odločno izjavilo, da hočejo ostati zvesti augsburškemu veroizpovedanju. Posebno izjava Andreja grofa Attems se glasi odločno. Sklicuje se v njej na svojo prvo izjavo iz leta 1575. in omenja, da je v protestantski veri vzgojen in hoče zato tudi pri njej ostati, kajti Boga je treba prej poslušati, kakor pa svetno oblast. Sicer pa je vkljub izjavi o svojem verskem prepričanju postal pred kratkim vladni svetnik. Izgona pač ne zasluži on, ki je 36 let zvesto služil vladarju.³⁾ Vsi protestanti pa s posebno vnemo zanikajo trditev, da bi bili javni red motili in kedaj javno o verski stvarih disputirali, kar se jim je očitalo. Pozneje so k tem petim protestantom še prišli 3 drugi, meščan Comar, Scipio Formentini in oskrbnik v Križu Friderik Hais.⁴⁾ Vseh osem je ukazal nadvojvoda z ukazom z dne 8. maja⁵⁾ izgnati iz dežele. A ti so se obrnili za pomoč na štajerske deželne stanove, katerim so poslali tudi svojo nadvojvodi namenjeno prošnjo, da bi jo stanovi sami s primernim priporočilom izročili nadvojvodi. V prošnji za nadvojvoda zatrjujejo svojo nedolžnost — oni niso nikdar kalili miru. Prosijo ga, naj bi jim dovolil ostati vsaj v deželi na njihovih posestvih, če že v mestu ne smejo biti. Na prošnji sami je pa tudi že zapisan odlok, da je

¹⁾ Loserth, o. c. 41. Schmidt, o. c. 113. Thurn je plemičem razložil nadvojvodov ukaz 26. II. 1579.

²⁾ Ta je bil poveljnik posadke (guardia) na goriškem gradu, kakor se jasno razvidi iz omenjenih izjav, ne pa kak „Gardeleutnant“, kakor bi se po Schmidt-u (str. 99.) lahko mislilo.

³⁾ Loserth, o. c. 13, 14. Schmidt, o. c. 113 ss. priloge B in C. Glede Attems-ovih službenih let se rajše držim Loserth-ovih podatkov, ki pravi, da je Attems služil vladarju 36 let, Schmidt ima 33. Tudi datiranje izjave je pri Loserth-u drugo kakor pri Schmidt-u.

⁴⁾ Ta je oskrbnik grofa Jurija Thurn, ne pa Attems-ov, kakor se čita v Trubarjevem zborniku (str. 257.) Attems-i so še-le 1605. kupili Križ (S. Rutar: Sv. Križ vipavski v Izvestjih muzejskega društva za Kranjsko 1892, str. 139.) Ime tega luteranskega oskrbnika zvemo iz pisma z dne 23. VI. 1583. naslovljenega na Frančiška Dornberškega (Bibliotheka Moreliana P. 12. f. 20) in še nekega družega dokumenta iz leta 1594.

⁵⁾ Schmidt, o. c. 119 s.

nadvojvoda prosilcem sicer naklonjen, a svojega prvega odloka izpremeniti ne more. Tudi Lenardu Orzon, ki se je osebno obrnil na nadvojvoda, je ta isto odgovoril. Vkljub vsem tem odlokom se še vsi omenjeni protestanti koncem avgusta meseca iz — Gorice obrnejo na štajerske deželne stanove s prošnjo, naj bi se o prvi ugodni priliki skupno s kranjskimi in koroškimi verskimi somišljeniki pri nadvojvodu potegnili za nje.¹⁾ To je zadnja prošnja. Ali se je nadvojvodov ukaz izvršil, ali ne, in kaj se je tem možem pozneje zgodilo, to nam bo pokazalo nadaljno raziskavanje.

Izmed ostalih protestantov se je Lovrenc Lanthieri izjavil, da so ga samo sovražniki očrnili pri nadvojvodi kot protestanta, kar naj nadvojvoda nikar ne verjame

Karl pa je imel do tega Trubarjevega „Nikodema“ malo zaupanja in je zato poslal njegovo izjavo arhidiakonu Tavčerju z naročilom naj skrbno pazi, če se bode Lanthieri tudi dejansko pokazal takega, kakor tukaj izjavlja.²⁾

Tavčer je dobival sedaj vedno nove naloge. Nadvojvoda mu ni samo naročil paziti na plemiče, ki so ostali v deželi, ampak sedaj se je začelo tudi to izvrševati, kar je že Porcia nasvetoval glede uradnikov. Nikolaj Arardi je imel postati nadzornik državnih gozdov (Waldmeister) na Goriškem, zato je moral predložiti potrdilo prošta iz Pazina, da je katolik in še to ni bilo nadvojvodi dovolj, kajti naročil je Tavčerju, naj skrbno pazi nanj.³⁾

Kmalu zatem se je začelo postopati tudi proti protestantom v Rifenbergu. Nadvojvoda je naročil Tavčerju, ki mu je sporočil, da se v Rifenbergu še nahajajo protestanti, naj izkuša te „zapeljane uboge reve“ zopet pripeljati na pravo pot. Obenem mu je pa tudi poslal ukaz za Lanthieri-ja, da ga mora ta pri njegovem prizadevanju v Rifenbergu podpirati. Glede ostalih protestantov, ki so se v Gorici izjavili, da se vrnejo h katoliški veri, naj posebno pazi na Lanthieri-ja in Zobl-a. Kar pa jih je

¹⁾ Schmidt, o. c. 121—133.

²⁾ Pismo nadvojvoda Tavčer-ju z dne 15. IV. 1579. Gradec v škof. arh. v Ljubljani, fasc. XIX. št. 1.

³⁾ Pismo nadvojvoda Tavčerju z dne 21. IV. 1579. Gradec, v ljubljanskem škof. arh. fasc. XIX. št. 1.

neomahljivih in trdovratnih, glede teh naj le gleda, da jih glavarjev namestnik izžene iz mesta.¹⁾

Nadvojvoda je radi Rifenberžanov še dvakrat opomnil Tavčerja,²⁾ posebno ker je dobil sporočilo, da postajajo razmere v Rifenbergu vedno slabše. Zlasti dela tu veliko pohujšanje „der alt Schuelmaister (!) Heronimuss Fabri.“³⁾

Toda ne samo Tavčer, ampak tudi novi generalni vikarij patriarhov Pavel Bizantij, škof kotorski, ki je leta 1577.⁴⁾ sledil svojemu odstopivšemu predniku Maraccu, je sedaj pričel na Goriškem delovati za katoliško reformacijo. Njegov nastop je veljal v prvi vrsti zboljšanju razmer med duhovščino. A tudi on je skrbno čuval, da bi se patriarhova cerkvena oblast v avstrijskih deželah ne zmanjšala.⁵⁾

Začetkom leta 1580. je postal Tavčer ljubljanski škof in Bizantij* je dolgo iskal primernega naslednika za arhidiakona. Pač je značilno dejstvo, da med tedanjo goriško duhovščino kmalu ne bi bilo mogoče dobiti prave osebe! Tavčer je vikarju predlagal svojega prednika župnika Catta.⁶⁾ Najprimernejši se

¹⁾ Pismo nadvojvode Tavčerju z dne 16. VI. 1579. Gradec, v ljublj. škof. arh. fasc. 19. št. 1. Nadvojvoda se kaže v tem pismu zelo zadovoljnega s Tavčerjevim delovanjem, obenem pa je ton pisma zelo miren in protestantom prizanesljiv. O kakem neposrednem izgonu protestantov niti govora!

²⁾ Prvo pismo z dne 17. VIII. 1579. Judenburg, drugo 23. VIII. 1580. (Tavčer je bil tačas že ljubljanski škof.) Judenburg. Izvirni pismi na omenjenem mestu.

³⁾ Tu se je nadvojvodovemu pisarju pripetila mala pomota. Hieronim je bil kovaški mojster. Tisti, ki je njegovo ime sporočil nadvojvodi je bržkone po tedanji navadi zapisal „magister Hieronimus Faber“, pisar pa je v nemščino prestavil magister-učitelj. V prvaških matrikah se nahaja polno „magistrov“ in poleg njih krstnega imena še njih stan: sutor, textor, sartor etc.

⁴⁾ Gruden, o. c. 53.

⁵⁾ Ko je šlo za proces proti krivoverstva sumljivemu duhovniku Tranquili Liliana, kateri proces bi se bil imel po prvotnem načrtu vršiti v Gorici pred Tavčerjem (pismo nadvojvode Tavčerju z dne 9. I. 1580. na že večkrat omenjenem mestu), se je ravno radi nasprotja med njim in generalnim vikarjem celi proces ustavil. Pismo Bizantijevo patriarhu z dne 4. III. 1581. Videm v rokopisni zbirki z naslovom: Bizanzio, Lettere I. l. 99. v nadškofijski biblioteki v Vidmu.

⁶⁾ Pismo Bizantijevo patriarhu z dne 16. III. 1580. Videm v omenjeni zbirki I. zv. list. 60.

je pa Bizantiju zdel župnik iz Biljane, ki pa te časti ni hotel sprejeti, ker je le čast. Naposled se je Bizantij odločil za sicer menj sposobnega kandidata, ki pa je bil jedini za to še primeren in sicer Melhior Stephanus, župnik v Romans-u.¹⁾ Pri tem iskanju je Bizantij videl, da je celibat de facto na Goriškem še vedno odpravljen in da ne postajajo v tem oziru razmere prav nič boljše. Še celo novi župnik goriški, Nemec po rodu, je pripeljal sabo cel kup otrok in je pripravljen rajše zapustiti službo, kakor pa „ženo“ (!) in otroke. Bizantij je imel takoj spočetka trdno voljo, tu krepko nastopiti, toda stvar ni bila lahka. „Kedar sem hotel kaznovati kakega duhovnika,“ piše Bizantij patriarhu,²⁾ „se mi to ni posrečilo, ker se mi je zoperstavil ali glavarjev namestnik v Gorici, ali glavar v Gradiški; da celo od mene ali mojih prednikov radi hudobij iz cele dieceze izgnani duhovniki se gibljejo prosti tako v Gorici, kakor v Gradiški in po drugih nadvojvodovih krajih. Tako so ti kraji v pravem pomenu besede nekako zavetišče vseh izgnanih, izkomuniciranih in herezije sumljivih. Prav zelo želim zaradi tega te kraje vizitirati, da vidim, kako se bodo moji odloki poslušali in izvrševali.“

Tudi od druge strani slišimo kmalu nato isto pritožbo. V obširni spomenici, ki jo je leta 1581. poslal nadvojvoda Karl papežu,³⁾ toži nadvojvoda glede duhovnikov: „Deinde proh dolor omnes fere paucissimis demptis uxores et liberos alunt, quorum commodis ac felicitatibus ita incumbunt ut morientes raro aut nunquam fere vel minimum haereditatis successoribus suis excepitis ingentibus debitis relinquunt.“⁴⁾ Da se v tem pogledu doseže izboljšanje položaja, naj se tudi v Gorici ustanovi jezuitski kolegij, kjer se bodo izobraževali duhovniki, ker zunaj te družbe izšolani duhovniki mislijo, da „ne morejo živeti brez žene.“

Tudi o tem, da se njegovi strogi ukazi glede izгона protestantov ne izpolnjujejo, je bil nadvojvoda obveščen. Osebe,

¹⁾ Tozadevna pisma Bizantijevega patriarhu so datirana 2. IV., 22. VIII., 9. IX., 19. IX., 12. X. in 1. XI. 1580.

²⁾ Pismo z dne 4. III. 1581. Videm v omenjeni zbirki list 99.

³⁾ Loserth, o. c. 243 ss.

⁴⁾ Kako so župniki skrbeli za svoje otroke, se kaže pri prvaškem župniku Noctui, ki je doto-svojih treh hčera zabeležil v matrikah.

ki bi imele biti izgnane iz Gorice, so brez strahu hodile nazaj in svobodno ostajale v mestu. Tudi v Rifenbergu in Vipavi so se razmere vedno bolj slabšale. Zato je nadvojvoda znova zaukazal glavarjevemu namestniku v Gorici, naj se drži že izdanih ukazov. Če se to ne bode zgodilo, bode nadvojvoda na drug način dosegel izvršitev ukaza, namestnik pa in njegov brat, katerima je bil dosedaj zelo naklonjen, bosta izgubila njegovo naklonjenost.¹⁾

¹⁾ Pismo nadvojvode Frančišku Dornberškemu z dne 5. VIII. 1581. v škof. arh. v Ljubljani fasc. XIX. št. 1. Brat Frančiškov je bržkone že omenjeni Vid Dornberški poslanik v Benetkah.

I. Fortsetzung des Lehrkörpers

II. Lehrkörperverteilung

Schulnachrichten

I. Personalstand des Lehrkörpers und Lehrfächerverteilung.

Von den vorjährigen Mitgliedern des Lehrkörpers wurde Prof. Dr. **Gustav Hemetsberger** nach neunjähriger, sehr ersprießlicher Wirksamkeit an der Anstalt auf sein Ansuchen an das k. k. Staatsgymnasium im XIII. Wiener Gemeindebezirke versetzt. Der supplierende Gymnasiallehrer **Josef Marini** wurde zum wirklichen Lehrer am Staatsgymnasium in Bozen ernannt, Dr. **Josef Pavlin** schon während des Sommerhalbjahres 1907/8 als Supplent an die Staatsrealschule in Pola und zu Beginn dieses Schuljahres in gleicher Eigenschaft an die k. k. Staatsoberrealschule in Görz berufen; Herr **Bruno Grignaschi** übernahm am 16. Oktober 1908 eine volle Supplentur an der Handelsakademie in Triest, Herr **Nikolaus Omersa** verzichtete freiwillig auf eine weitere suppletorische Dienstleistung. Die infolge der besagten Änderungen im Lehrpersonale entstandenen Lücken wurden durch nachstehende Ernennungen ausgefüllt.

Mit Min.-Erl. vom 9. Juni 1908 Zl. 19343, bzw. mit solchem vom 11. Juni 1908 Zl. 25001 wurden die Gymnasialprofessoren **Ägid Violin** und **Franz Zimmermann** über ihr eigenes Ansuchen von Zara, beziehentlich von Mähr.-Trübau hieher versetzt, mit dem letzterwähnten Erlasse der Supplent am deutschen Staatsgymnasium in den Kgl. Weinbergen Dr. **Leo Hornung** zum wirklichen, endlich mit solchem vom 29. August 1908 Zl. 32846 der suppl. Gymnasiallehrer in Villach Dr. **Oswald Kreisel** zum provisorischen Lehrer am Görzer Gymnasium ernannt. Der zur Dienstleistung zugewiesene Professor des Gymnasiums in Weidenau **Richard Hostalka** blieb mit Genehmigung des k. k. Unterrichtsministeriums vom 8. September 1908 Zl. 34567 auch im eben verstrichenen Schuljahre hier in Verwendung.

Im übrigen wirkten an der Anstalt die vorjährigen Lehrkräfte.

Direktor :

1. Regierungsrat **Friedrich Simzig**, VI. Rgskl., Mitglied des k. k. Landesschulrates für Görz-Gradisca, lehrte Italienisch in IV A in 3, im Freikurse in 2 Wochenstunden.

Professoren und Lehrer :

2. **Dr. Karl Capuder**, k. k. supplierender Gymnasiallehrer, Kustos der Münzensammlung, lehrte *g* in I B C, II B C, III A und VII in wöchentlich 20 Stunden.
3. **Franz Cleri**, k. k. Professor der VIII Rgskl., prov. Kustos der k. k. Studienbibliothek, lehrte Religion in der Vorb.-Kl., ferner in I A, II A, III B und IV A B in 12 Wochenstunden.
4. **Arthur Freud**, k. k. supplierender Gymnasiallehrer, Klassen- vorstand der II A, lehrte *l* und *d* in dieser Klasse, *d* in V B und VIII in wöchentlich 18 Stunden.
5. **Anton Gmachi**, k. k. wirklicher Gymnasiallehrer, Klassen- vorstand der II C, lehrte *l* und *d* in dieser Klasse und *gr* in V B in 17 Wochenstunden.
6. **Bruno Grignaschi**, Lehramtskandidat, lehrte bis 15. Oktober *m* in I C und II A, *i* in I C und im Freikurse I Abt. in 12 Wochenstunden.
7. **Dr. Leo Hornung**, k. k. wirklicher Gymnasiallehrer, Klassen- vorstand der I C, lehrte *l* und *d* in dieser Klasse und *d* in V A in wöchentlich 15 Stunden.
8. **Richard Hostalka**, k. k. Professor, Klassenvorstand der V B, lehrte *m* in III A und V B, *m* und *nl* in IV B und VII in 19 Wochenstunden.
9. **Andreas Ipavec**, k. k. wirklicher Gymnasiallehrer, Klassen- vorstand der VI, lehrte *l* in der genannten Klasse, *gr* in IV B, *d* in I A, *s* in V B und im Freikurse in 19 Wochenstunden.
10. **Dr. Oswald Kreisel**, k. k. provisorischer Gymnasiallehrer, Klassenvorstand der IV A, lehrte daselbst *l* und *d*, ferner *l* in III B und *gr* in III A in 20 Wochenstunden.
11. **Karl Loitlesberger**, k. k. Professor der VIII Rgskl., Kustos des naturhistorischen Kabinettes, lehrte *m* und *nl* in IV A, *n* in I B, II B, III A B, V B und VI in 18 Stunden.

12. **Rudolf Lavrenčič**, k. k. supplirender Gymnasiallehrer, Leiter der Jugendspiele, lehrte *m* in I A B, II C, III B, dann *n* in I A C, II A C und V A in wöchentlich 22 Stunden.
13. **Martin Mastnak**, k. k. wirklicher Gymnasiallehrer, Kustos der Zeitschriftensammlung, Klassenvorstand der I B, lehrte in dieser Klasse *l* und *d*, *gr* in III B und *s/* in II B in 21 Stunden.
14. **Achilles Morgutti**, Lehramtskandidat, lehrte vom 16. Oktober angefangen *m* in I C und II A, *i* in I C und im Freikurse in 12 Wochenstunden.
15. **Schulrat Gustav Novak**, k. k. Professor der VII. Rgskl., Kustos des physikalischen Kabinettes, Verwalter des Graf Gyulai-Unterstützungsfondes, Direktionsadjunkt, lehrte *m* in II B, V A und VI, *m* und *n/* in VIII in 15, im II. Sem. in 16 Wochenstunden.
16. **Franz Orešec**, Leiter der k. k. Vorbereitungsklasse, lehrte in dieser deutsche Sprache, Rechnen und Kalligraphie in 20 Stunden.
17. **Dr. Karl Ozvald**, k. k. Professor, Mitglied der Prüfungskommission für Volks- und Bürgerschulen, lehrte slovenische Sprache und philosophische Propädeutik in VII und VIII in 10 Stunden.
18. **Dr. Georg Pitacco**, k. k. Professor, Kustos der Schüler- und Armenbücherei, Klassenvorstand der I A, lehrte *l* und *i* in dieser Klasse, ferner *i* in III A, V A und VII in 21 Stunden.
19. **Franz Povšič**, k. k. supplirender Gymnasiallehrer, Klassenvorstand der II B, lehrte in dieser Klasse *l* und *d*, *s* in I B und III B in wöchentlich 19 Stunden.
20. **Johann Rejec**, Präfekt im f.-erzb. Zentralseminar, lehrte Religion im Obergymnasium in 10 + 2 St. (Exhorte für das Obergymnasium).
21. **Dr. Richard Schubert Ritter von Soldern**, a.-o. Professor der Universität Leipzig a. D., k. k. Gymnasialprofessor der VIII. Rgskl., Kustos des geographischen Kabinettes, Klassenvorstand der III B, lehrte in dieser Klasse *d* und *g*, außerdem *g* in II A, V A B in 16 Stunden.
22. **Alois Stockmair**, k. k. Professor der VIII. Rgskl., Klassenvorstand der V A, lehrte daselbst *l*, ferner *gr* in IV A und VI in 15 Wochenstunden.

23. **Johann Tabaj**, Kooperator in der Pfarrkirche S. Viti et Modesti Exhortator für das Untergymnasium, lehrte Religion in I B C, II B C und III A in 10 + 2 Stunden.
24. **Dr. Lorenz Tretter**, k. k. Professor, Klassenvorstand der VII, lehrte in dieser Klasse *l* und *gr*, ferner *l* in VIII und *d* in III A in wöchentlich 18 Stunden.
25. **Emil Turus**, k. k. Professor, Verwalter des Landesmuseums, Klassenvorstand der III A, lehrte daselbst *l*, überdies *i* in II C, VII und VIII in 16 Stunden.
26. **Ludwig Vazzaz**, k. k. supplierender Gymnasiallehrer, lehrte *s* und *g* in IV B und VI, *s* in I C in 18 Wochenstunden.
27. **Ägid Violin**, k. k. Professor, Kustos der Lehrerbibliothek, Mitglied des Gemeinderates, lehrte *g* in I A, II C, IV A und VIII, *i* in II A in 18 Stunden.
28. **Franz Zimmermann**, k. k. Professor, Klassenvorstand der IV B, lehrte in dieser Klasse *l* und *d*, dann *d* in VI und VII in 15 Stunden.
29. **Franz Žnideršić**, k. k. Professor der VIII. Rgskl., Klassenvorstand der VIII, lehrte *l* in V B, *gr* in V A und VIII in wöchentlich 16 Stunden.

Nebenlehrer.

1. **Anton Gvaiz**, k. k. Hauptlehrer an der Lehrerinnenbildungsanstalt, lehrte Zeichnen in 2 Abteilungen. — 4 Stunden.
1. **Josef Janovsky**, k. k. Turnlehrer an der Lehrerinnenbildungsanstalt, lehrte Turnen in 3 Abteilungen. — 4 Stunden.
3. **Johann Mercina**, k. k. Übungsschullehrer an der Knabenübungsschule, lehrte Gesang in 2 Abteilungen. — 4 Stunden.

Dienerschaft.

1. **Johann Tomsig**, k. k. Schuldienner.
2. **Andreas Flais**, Aushilfsdiener.

II. Lehrverfassung.

a) Obligate Unterrichtsgegenstände.

Die Lehrverfassung entsprach in den obligaten und in den bedingt-obligaten Lehrgegenständen genau den vorgeschriebenen Lehrplänen. Der Bericht beschränkt sich daher auf die Angabe der Schul- und Privatlektüre in den altklassischen Sprachen der Unterrichtssprache und den Landessprachen.

Lateinische Sprache.

- III. Klasse: Auswahl aus Cornelius Nepos und Curtius nach der Chrestomathie von Golling.
- IV. Klasse: Auswahl aus Cäsars Bellum Gallicum und aus Ovids Metamorphosen und Tristien.
- V. Klasse: Livius, Auswahl aus B. II. V. und XXI. — Ovid, Met.: Phaëthon, Pyramus und Thisbe, Raub der Proserpina Juppers Beschluß, das Menschengeschlecht zu vertilgen; Deukalion, und Pyrrha; Niobe; Dädalus und Ikarus; Philemon und Baucis. Fast.: Untergang der Fabier, Arion, Liberalia. Trist.: Abschied von Rom. Epist.: Orestes und Pylades.
- VI. Klasse: Sallust, Bell. Cat., — Cicero, Or. in Catil. I. — Vergil, Aen. I.; Auswahl a. d. Bukol. und Georg. — Caesar, Bell. civ. Auswahl aus dem III. B.
- VII. Klasse: Cicero: De imperio Pompei, pro Ligario, pro Deiotaro; Auswahl aus Disput. Tusc. — Vergil, Aen. II., IV. VI.
- VIII. Klasse: Tacitus, Germ. 1-27 Hist. I 1-50; Ann. I 1-60; XV 38-46; 60-66. — Horat. Carm. I 1, 2, 6, 12, 4, 18, 24, 29, 31, 34, 37, 38; II 1, 3, 6, 10, 13, 14, 17, 18; III 1, 2, 5, 6, 8, 9, 13, 21, 23, 25, 29. C; IV 2, 3, 7, 8, 12; Epist. I, 1, 7, 10, 13, 20.

Griechische Sprache.

- V. Klasse: Auswahl aus Xenophons Anabasis und Kyrupädie nach Schenkls Chrestomathie — Homers Ilias I und II.
- VI. Klasse: Homers Ilias III. IV. V. VI. XVI. XXIV. — Herodot Auswahl aus B. VI.-IX. XVI. — Ausgewählte Stücke aus Xenophons Memor.
- VII. Klasse: Demosthenes 1. philipp., 1. u. 2. olynth. Rede, Rede über den Frieden. — Homers Odyssee V. VI. VII. VIII. IX. XIII.
- VIII. Klasse: Platons Apologie, Kriton, letzte Kap. aus Phädon, Laches — Sophokles' Antigone — Auswahl aus der Odyssee.

Deutsche Sprache. *)

- V. Klasse.** Körner, Zriny. Auswahl aus Eichendorfs Prosa.
- VI. Klasse.** Schullektüre: Lessing, Minna von Barnhelm, Emilia Galotti; Grillparzer, Medea; Schiller Jungfrau von Orleans. — Hauslektüre: Grillparzer, Der Gastfreund, Die Argonauten (aus der Trilogie «Das goldene Vlies».)
- VII. Klasse.** Schullektüre: Iphigenie auf Tauris, Wilhelm Tell. — Hauslektüre: Nathan der Weise; Götz v. Berlichingen; Die Räuber; Egmont; Kabale u. Liebe; König Lear; Maria Stuart; Don Carlos.
- VIII. Klasse.** Schullektüre: Die Braut von Messina; Hermann u. Dorothea; Torquato Tasso. — Hauslektüre: Wallenstein (I, II, III.); Die Ahnfrau; König Ottokars Glück und Ende; Sappho; Des Meeres u. der Liebe Wellen; Stücke aus «Laokoon» und «Hamburg. Dramaturgie».

Italienische Sprache. *)

- V. Klasse.** Privatlektüre: Monti: Caio Gracco, Mascheroniana, La Feroniade. — Foscolo: Tieste, Alcune liriche e lettere scelte dall'«Ortis». — Manzoni: Il conte di Carmagnola. — Nievo: Le confessioni d'un ottuagenario.
- VI. Klasse.** Schullektüre: Metastasio, Attilio Regolo. — Goldoni, Baruffe chiozzotte. — Parini, Il Giorno. — Baretti, Alcune lettere famigliari e brani della Frusta letteraria. — Dante, Inf. fino al c. XXI. — Privatlektüre: Goldoni, Il burbero benefico, La locandiera, La bottega del caffè, I rusteghi. — Parini: Il dialogo della nobiltà e quattro odi. — Alfieri: Filippo, Bruto primo, Bruto secondo.
- VII. Klasse.** Canti scelti dell'Orlando Furioso e della Gerusalemme liberata. L'Aminta del Tasso, il Principe del Machiavelli, l'autobiografia di Benvenuto Cellini. — Dante: Div. Comm. Inf. c. 23-34 — Purgatorio 1-10.
- VIII. Klasse.** Dante: Div. Comm. Purg. c. 1-10, 17, 18, 27-33. Parad. c. 1-3, 26, 31-33. Parecchie rime del Petrarca.

*) mit Ausschluss der Lektüre aus den vorgeschriebenen Lehr- und Lesebüchern.

Slovenische Sprache. *)

- V. Klasse.** Schullektüre: Trdina «Bajke in povesti o Gorjancih» (izbor). Izbor Prešernovih, Levstikovih, Jenkovih, Gregorčičevih, in Aškerčevih pripovednih pesnitev. Drechsler Izabrane narodne pjesme. — Baumbach-Funtek «Zlatorog». — Hauslektüre: Erjavec «Huzarji na Polici», «Schnakschnep-perlein», Detela, Pegam in Lambergar.
- VI. Klasse.** Schullektüre: Drechsler, Izabrane narodne pjesme I. Junačke. — Jurčič, Rokovnjači. Tavčar, Med gorami. — Izbor Gregorčičevih poezij Shakespeare-Zupančič, Julij Cezar. — Hauslektüre: Zofka Kveder, Hrvatarji. Gogolj, Plašč in Božična noč. Gregorčič, Job.
- VII. Klasse.** Schullektüre: Mažuranič. Smrt Smail-age Čengijića. Jurčič, Tugomer. — Izbor Vodnikovih poezij. — Hauslektüre: Cankar, Križna gori; Hlapec Jernej in njegova pravica.
- VIII. Klasse.** Schullektüre: Prešernove poezije. Jenko, Levstik, Stritar, Aškerc, Zupančič: poezije (izbor). — Hauslektüre: Cankar, Potepuh Marko in kralj Matjaž. Meško, Na Poljani,

b) Nicht obligate Unterrichtsgegenstände.

- 1. Italienische Sprache** für Nichtitaliener, 1. Kurs, 2 Stunden, 27 + 24 Schüler: Übersetzungs- und Sprechübungen nach dem Lehr- und Lesebuche von Börner-Lovera.

Morgutti - Simzig.

- 2. Slovenische Sprache** für Nichtslovenen, 1. Kurs, 2 Stunden, 23 Schüler: Übersetzungs- und Sprechübungen nach dem Lehrbuche von Lendovšek und nach freigewählten Texten.

Ipavec.

- 3. Kalligraphie**, 2 Abteilungen zu je einer Wochenstunde, 40+26 Schüler: Deutsche Kurrent- und lateinische Kursivschrift; das griechische Alphabet.

Vazzaz.

*) mit Ausschluss der Lektüre aus den vorgeschriebenen Lehr- und Lesebüchern.

4. **Stenographie** II. Kurs, 2 Stunden, 14 Schüler: Theorie und Einübung der Debattenschrift nach Scheller, Wiederholung der Verkehrsschrift.

Dr. Tretter.

5. **Turnen**, 3 Abteilungen, 4 Stunden, 49 Schüler: Ordnungs- und Freiübungen, Gerätturnen, Spiele.

Janovsky.

6. **Zeichnen**, 2 Abteilungen zu je 2 Stunden, 59 Schüler: Zeichnen nach der Natur: Blattwerk und Frucht, Feder, Kuvert, Schnecke, Blume, Muschel (grau in grau und färbig); perspektivisches Zeichnen (Gebrauchsgegenstände); Stilleben, Gesichts-, Kopf- und Landschaftsstudien mit Stift und Farbe.

Gvaiz.

7. **Gesang**, 2 Abt. zu je 2 Stunden, 58 Schüler, I. Abteilung: Theorie des Gesanges, Treffübungen, Einübung zweistimmiger Lieder nach M. Bauers Schule und der Liedquelle von Proschko, 4. Heft. — II. Abteilung: Ergänzung der Theorie. Einübung von umfangreicheren und schwierigeren geistlichen und weltlichen Liedern, Chören und Messen.

Mercina.

III. Themen zu den schriftlichen Aufgaben in den Oberklassen.

Deutsche Aufsätze.

FÜNFTE KLASSE.

1. a) Die Beinamen der Babenberger. — b) Ein Ausflug ins Gebirge (ans Meer).
2. a) Das Wesen der Idylle erläutert an Voßens Gedicht «Der 70. Geburtstag». — b) Non scholae, sed vitae.
3. a) Kriemhilde (ein Charakterbild). — b) Welche Leidenschaften beherrschen das «Nibelungenlied».
4. a) Der Krieg als Zerstörer. — b) Gut verloren, etwas verloren! — Mußt dich besinnen und Neues gewinnen. — Ehre

- verloren, viel verloren! — Mußt Ruhm gewinnen, da werden die Leute sich anders besinnen, — Mut verloren, alles verloren! — Da wär' es besser, nicht geboren (Goethe).
5. a) Wie ich meine Weihnachtsferien verbrachte. — b) Die Weihnachten kommen!
6. a) Wie sich Oberon mit Titania versöhnte. — b) Die Häuslichkeit des alten Tamm (nach Voßens «70. Geburtstag»).
7. a) Der Sport. — b) Was ich gerne lese.
8. a) Man lebt nur einmal in der Welt. — b) «O, wunderschön ist Gottes Erde, und wert, darauf vergnügt zu sein».
9. a) Woher kommt unser Interesse an der Geschichte? — «Nur der Irrtum ist das Leben und das Wissen ist der Tod» (Schillers Cassandra). — b) Eisen und Kohle in ihre Bedeutung für die Menschheit.
10. a) Freund und Schmeichler. — b) Das Poetische in der Ballade: «Das Glück von Edenhall».

Dr. Hornung - A. Freud.

SECHSTE KLASSE.

1. Ein Tag aus meinen Ferien.
2. Welche Bürgertugenden verlangt die Volkshymne von jedem Österreicher?
3. Charakteristik des jungen Helmbrecht.
4. Siegfried und Achilles.
5. Mein Weihnachtsabend.
6. Auch der Schüler kann zum guten Rufe der Anstalt, welche er besucht, beitragen.
7. a) Das Glück der Natur (Nach Hallers «Alpen») — b) «...Die Unsterblichkeit. Ist ein großer Gedanke, Ist des Schweißes der Edlen wert». (Klopstock).
8. a) Meine Muttersprache. — b) Vergil und Homer.
9. Charakterbilder aus Lessings «Minna von Barnhelm».
10. Görz — eine Perle unseres Vaterlandes.

SIEBENTE KLASSE.

1. Merkmale der Volkspoesie.
2. Welche Beweggründe treiben Macbeth zum Handeln?

3. «Ans Vaterland, ans teure, schließ' dich an»!
4. Des Dichters Göttin. (Nach Goethe).
5. Schwermut und Genesung des Orestes.
6. Der kulturgeschichtliche Hintergrund in Goethes «Götz».
7. Die Bedeutung großer Ströme für die Kultur.
8. «Das sterbliche Geschlecht ist viel zu schwach, In ungewohnter Höhe nicht zu schwindeln». (Nachgewiesen an Wallenstein).
9. Wohl dem, der seiner Väter gern gedenkt!
10. Volkstypen aus Goethes «Egmont».

Franz Zimmermann.

ACHTE KLASSE.

1. Das Zeitalter der Maschine.
2. Wodurch gelingt es dem Dichter, den Haupthelden seines «Wallenstein» dem Hörer menschlich näher zu bringen?
3. «Suche die Wissenschaft, als solltest ewig du hier sein, Tugend, als hielte der Tod dich schon am scheidenden Haar». (Herder).
4. a) Die symbolische Bedeutung des Weihnachtsfestes. — b) Durch welche Mittel wird in der «Braut von Messina» die Spannung des Hörers erregt?
5. a) Charakterzeichnung } in «Hermann und Dorothea».
b) Naturschilderung }
6. a) Mensch und Dichter in Tassos Persönlichkeit. — b) Die Frauen in Goethes Tasso. — c) «Erlaubt ist, was sich ziemt». (Tasso).
7. Über die Beziehungen zwischen Natur und Wirtschaft.
8. Die «Ahnfrau» — ein Schicksalsdrama.
9. Das Problem in Grillparzers «des Meeres u. der Liebe Wellen».
10. Maturitätsarbeit.

Italienische Aufsätze.

FÜNFTE KLASSE.

1. Inno ai fiori.
2. a) Aristodemo e Lisandro. — b) La conquista dell'aria.
3. Il miglior dono della natura.

4. a) L'imitazione poetica nelle opere di V. Monti. — b) Auto-difesa dell'asino.
5. Incidenti di viaggio.
6. a) Perchè il nostro secolo potrebbe esser chiamato il secolo del ferro? — b) Influenza dei Greci sopra la cultura degli altri popoli.
7. Le spaconate d'un cacciatore.
8. a) Napoleone a St'Elena. — b) Discorso di Scipione ai soldati prima della battaglia al Ticino.
9. Il sogno di don Abbondio.
10. a) Inutilità politica dell'assassinio di Cesare. — b) I benefici del lavoro.

Dr. G. Pitacco.

SECHSTE KLASSE.

1. Una visita in soffitta. Poveri giocattoli della mia fanciullezza.
2. Le vacanze possono esser utili e dannose.
3. a) Paragone fra Sparta e Atene. — b) I monumenti e gli edifizii pubblici della mia città.
4. a) Rinaldo nel castello di Baccola. — b) Pittura dei caratteri nella «Bottega del caffè».
5. Il giuramento fu cosa sacra presso tutti i popoli.
6. a) Un Regol che amò Roma e non sè stesso. (Petrarca). — b) Dell'utilità del viaggiare.
7. La pietà affratella gli uomini nelle grandi sciagure
8. Commerciante o agricoltore. (Dialogo).
9. A che cosa ci serve la nostra mano?
10. Del merito morale e poetico del Parini.

E. Turus.

SIEBENTE KLASSE.

1. Inno al sole.
2. a) Il meraviglioso nell'Ariosto. — b) L'ulivo e la vita.
3. Come si osserva nell'inferno dantesco il contrapposto?
4. a) La lingua. — b) La natura e l'uomo.
5. «L'Italia nutrice alle Muse, ospite e dea». (Foscolo).
6. a) La carrozza di tutti. — b) Nosce te ipsum.
7. Laudator temporis acti.

8. a) Il Perseo del Cellini. — b) Principali figure incontrate nel purgatorio dantesco.
9. A che deve l'Europa la sua superiorità sopra le altre parti del mondo?

Dr. Pitacco.

ACHTE KLASSE.

1. I trafori delle Alpi, quali vantaggi hanno recato agli stati d'Europa?
2. La figura di Catone nel Purgatorio.
3. Paragone fra i Greci e i Romani.
4. Dite quali affetti, quali immagini, quali memorie desti in voi il nome di vostra madre.
5. Alla scoperta del polo.
6. Sulla tomba di Dante.
7. L'uomo forte e la cascata d'acqua sanno scavarsi il proprio sentiero.
8. a) Quali sentimenti informano le rime del Petrarca? — b) L'aurora del secolo XX° (Fantasia).
9. Non sempre il popolo si è mostrato riconoscente verso i suoi benefattori
10. Temi di maturità.

E. Turus.

Slovenische Aufsätze.

FÜNFTE KLASSE.

1. Ko začnejo padati listi.... — 2. Slovenska pravljica. — 3. Bis dat, qui cito dat. — 4. Naše živali v pravljicah. 5. Kume, vzdaj se u se i svoje kljuse! (Narodni pregovor). — 6. Kralj Matjaž, narodni junak slovenski. — 7. Pomlad — doba nad. — 8. Kateri junaki nastopajo v narodnih pesnih o boju na Kosovem polju? — 9. Alkohol, sovražnik našega ljudstva. — 10. Na goro, na goro, — na strme vrhè, — tja kliče in miče — in vabi srcè.

A. Ipavec.

SECHSTE KLASSE.

1. «Zakaj nazaj? Nazaj v planinski raj!» (Gregorčič) 2. «Kajti res je res! Resnico samo vselej piši vestni zgodovinar.» (Aškerc.) 3. Vojna in mir. 4. Prvi razvoj krščanstva in njegova

zmaga. 5. Zgodovinski dogodki in motivi v narodni epiki srbsko-hrvaški. 6. «Slovenski svet, ti si krasán!» (Freuensfeld) 7. Morja skrivnost in privlačnost. 8. Tavčarjeve «Slike iz Loškega pogorja». 9. Cerkev in reformatorski duh v srednjem veku. 10. Gregorčič — pesnik slovenskega «naroda — mučenika».

L. Vazzaz.

SIEBENTE KLASSE.

1. Kaj je obetal sv. Jurij in kaj prinaša sv. Miha? — 2. Na potujčeni zemlji! (Zadnje poglavje iz zgodovine polabskih Slovanov). — 3. Veliko še imajo ljudje, le dosti nikoli. (N. pr.). — 4. Tudi o sv. Cirilu in Metodu velja trditev, da je osebnost človeka do dobre mere zavisna od socialnih razmer. — 5. Amore, more, ore, re — parantur amicitiae. — 6. «Na Morači hladnoj». (Slika divnega impresionizma iz «Čete»). — 7. a) «Prerorejvanje, prenavljanje, iz bitja v bitje presnavljanje» — to je misterij vsega žitja. b) V poučevanju, ne v očitaniu je blagoslov! — 8. Zvonovi zvonijo veliko noč in vstajenje.... (Aškerc). — 9. «V Ameriko!» Motto: Pošastno sopihajoč — kot demon vlak gre v noč. (Zupančič). — 10. Zakaj «misli teko glaje s peresom nego z jezikom»?

ACHTE KLASSE.

1. Pevec «Ilirije oživljene» pa njegovi verzi: «Ne hčere ne sina — po meni ne bo, — dovolj je spomina: — me pesni pojo.» — 2. Kollárjeva «Slávy dcera» in prepoved slovanskih literatur početkom 19. stoletja. — 3. Tudi pero je velesila. — Pesnikova umetnost v satiri «Nova pisarija». — 5. Včasih so ljudje umirali za čast in blagor svojega naroda; mi pa hočemo iz istega vzroka živeti in delati. — 6. Prešeren — veliki glasnik disharmonije med blestečim idealom in trdo resničnostjo. — 7. Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti, — Hodil po zemlji sem naši in pil nje bolesti. (Zupančič). — 8. a) Mrtva in živa črka! (Ob faksimilu rokopisa Prešernovih «Poezij»). b) Moderni Heraklej! — 9. Dve in pol tisočletji boja za življenjski vzor. — 10. Maturitätsarbeit.

Dr. K. Ozvald.

IV. Lehrbücher

für das Schuljahr 1909-1910.

Ann. Ältere Auflagen können neben den neuesten gebraucht werden, wenn sie nicht ausdrücklich als unzulässig erklärt worden sind.

Religionslehre. — I. Kl.; Großer Katechismus, II catechismo grande. Veliki katekizem. — II. Kl.: Zetter, Liturgik, 5. Aufl., Cimadomo, catechismo del culto cattolico, 7. Aufl., Kavčič, Liturgika, 2. Aufl. — III. und IV. Kl.; Zetter, Geschichte der göttlichen Offenbarung des alten, bzw. des neuen Bundes für Untergymnasien, 3. Aufl. — V., VI. und VII. Kl.: Wappler, Lehrbuch der katholischen Religion für die oberen Klasse der Gymnasien, I. Teil 9. Aufl., II Teil 8. Aufl., III. Teil 7. Aufl. — VIII. Kl.: Bader, Lehrbuch der Kirchengeschichte, 6. Aufl.

Latein. — I.-VIII. Kl.: Grammatik von Goldbacher, 9. Aufl. — I. und II. Kl.: Übungsbücher von Nahrhaft, I. Teil 7. Aufl., II. Teil 5. Aufl. — III. Kl.: Übungsbuch von Nahrhaft-Ziwsa, 3. Aufl. — IV. Kl.: Übungsbuch von Nahrhaft-Walser-Ziwsa, 3. Aufl. — V. bis VIII. Kl.: Sedlmayer-Scheindler, Lateinisches Übungsbuch für die oberen Klassen der Gymnasien, 4. Aufl. — III. Kl.; Golling, Chrestomathie aus Cornelius Nepos und Q. Curtius Rufus — IV. Kl.: Caesar, de bello Gallico, ed. Prammer, 10. Aufl. von Kapellmacher. — IV. und V. Kl.: Ovid, carmina selecta, ed. Golling, 5. Aufl. — V. Kl.: Zingerle-Scheindler, T. Livii, a. u. c., 7. Aufl. — VI. Kl.: Cicero, Reden gegen Catilina und seine Genossen, ed. Nohl, 3. Aufl. — Sallust, Jugurtha, ed. Scheindler, 2. Aufl.; — Caesar, de bello civili, ed. Paul. — VI. u. VII. Kl.: Vergil, carmina selecta, ed. Eichler. — VII. Kl. — Cicero, Rede für den Oberbefehl des Cn. Pompeius, ed. Nohl, 3. Aufl.; für den Dichter Archias, ed. Nohl; Cato maior, ed. Nohl. — VIII. Kl.: Tacitus, ed. Müller, für den Schulgebrauch bearbeitet von Christ. — Q. Horatii Fl. Carmina selecta. ed. Huemer, 7. Aufl.

Griechisch. — III. bis VIII. Kl.: Curtius-Hartel, Griechische Schulgrammatik, bearbeitet von Weigel, 26. Aufl. — III. u. IV. Kl.: Schenkl, Griech. Elementarbuch, bearbeitet von Schenkl-Weigel, 21. Aufl. — V. Kl.: Schenkl, Chrestomathie aus Xenophon, 14. Aufl. besorgt von Kornitzer und Schenkl. — Homer, Ilias, ed. Christ, 3. Aufl. — VI. Kl.: Herodot, Perserkriege, ed. Hintner, 6. Aufl. — VI. und VII. Kl.: Homer, Odyssee, ed. Christ, 4. Aufl. — VII. Kl.: Demosthenes: ed. Bottek. — VIII. Kl.: Platons Laches, ed. Christ. — Platons Apologie des Sokrates und Kriton, ed. Christ, 4. Aufl. — Sophokles' Elektra, ed. Schubert-Hüter, 2. Aufl.

Deutsch. — I. Kl.: Štritof, Deutsches Lesebuch für die 1. und 2. Kl. gemischtsprachiger Mittelschulen, 2. Aufl. — II. bis VIII. Kl.: Willomitzer, Deutsche Grammatik, 12. Aufl. — II. bis IV. Kl.: Prosch-Widenhofer, Deutsches Lesebuch, II. Teil 3. Aufl., III. u. IV. Teil 2. Aufl. — V. Kl.: **Bauer-Jelinek-Poilak-Streinz**, Deutsches Lesebuch für österr. Mittelschulen, V. Band für Gymnasien. Dazu der Leitfaden der deutschen Literaturgeschichte von den gleichen Verfassern. — VI.-VIII. Kl.: Prosch-Widenhofer, Deutsches Lesebuch, VI. u. VII. Teil.

Italienisch. — I. bis IV. Kl.: Curto, Grammatica della lingua italiana viva nella prosa, 4. Aufl. — I. bis IV. Kl.: Nuovo libro di letture italiane, 1.-4. — V. Kl.: Manzoni, I promessi sposi. — V. bis VIII. Kl.: Antologia di poesie e di prose italiane ad uso delle scuole medie, 2. Aufl. 1.-4. — VI. bis VIII. Kl.: Dante, La divina commedia. — Im Freikurse: Börner-Lovera-Ive, Lehr- und Lesebuch der italienischen Sprache.

Slovenisch. — I. bis VI. Kl.: Janežič-Sket, Slovenska slovnica, 9. Aufl.

I. Kl.:	Sket, Slovenska čitanka,	1. del,	3. Auflage.
II. „	„	2. „	2. „
III. „	„	3. „	2. „
IV. „	„	4. „	1. „
V.-VI. „	„	5.-6. „	3. „
VII.-VIII. „	„	Slovstvena	2. „
VIII. „	„	Staroslovenska	„

Im Freikurse: Lendovšek, Slovenisches Elementarbuch.

Geographie. — **Heiderich**, Österreichische Schulgeographie, I. Teil für die I., II. T. f. d. II., III. T. f. d. III. Klasse. — IV. Kl.: **Heiderich**, Vaterlandskunde. — Schulatlanten von Kozenn und Richter und der historisch-geogr. Schulatlas von Schubert-Schmidt.

Geschichte. — II. Kl.: Gindely-Würfel, I. Teil, Alte Geschichte, 14. Aufl. — III. Kl.: Gindely-Würfel, II. Teil, das Mittelalter, 14. Aufl. — IV. Kl.: Gindely-Doublier-Schmidt, III. Teil, 11. Aufl. — V. Kl.: Bauer, Lehrbuch der Geschichte des Altertums für die oberen Klassen des Gymnasiums. — VI. Kl.: **Woynar**, Geschichte des Mittelalters. — VII. Kl.: Gindely-Mayer, Lehrbuch der allgem. Geschichte für die oberen Klassen der Gymnasien, III. Band, die Neuzeit, 12. Aufl. — VIII. Kl.: Zeehe-Heiderich, Österr. Vaterlandskunde für die achte Kl., 2. Aufl.

Mathematik. — I. und II. Kl.: Močnik-Neumann, Arithmetik für Untergymnasien, I. Abt., 39. Aufl. — Močnik-Spielmann, Geom. Anschauungslehre für Untergymnasien I. Abt., 27. Aufl. — III. u. IV. Kl.: Močnik-Neumann, Arithmetik, II. Abt., 29. Aufl. — Močnik-Spielmann, Anschauungslehre, II. Abt. 22. Aufl. — V. bis VIII. Kl.: Močnik-Neumann, Arithmetik für Obergymnasien, 30. Aufl. — Močnik-Spielmann, Geometrie für Obergymnasien, 25. Aufl.

Maturgeschichte. — I. und II. Kl.: Pokorny-Latzel-Mik, Naturgeschichte des Tierreichs, 28. Aufl. — Beck von Mannagetta, Grundriß der Naturgeschichte des Pflanzenreichs, 3. Aufl. — III. Kl.: Pokorny-Noč, Naturgeschichte des Mineralreichs, 22. Aufl. — V. Kl.: Scharizer, Lehrbuch der Mineralogie und Geologie, 6. Aufl. — **Schmeil-Scholz**, Leitfaden der Botanik, 2. Aufl. — VI. Kl.: **Schmeil-Scholz**, Leitfaden der Zoologie.

Physik. — III. und IV. Kl.: Mach-Habart, Anfangsgründe der Naturlehre für die unteren Klassen der Mittelschulen, 6. Aufl. — VII. und VIII. Kl.: Wallentin, Lehrbuch der Physik für die oberen Klassen der Mittelschulen. Ausgabe für Gymnasien, 13. Aufl.

Philosophische Propädeutik. — VII. Kl.: Lindner-Leclair, Lehrbuch der Logik, 4. Aufl. — VIII. Kl.: Höfler, Grundlehren der Psychologie, 2. Aufl.

Stenographie. — Franz Scheller, Lehr- und Lesebuch der Gabelsberger'schen Stenographie, 13. Aufl.

Hilfsbücher.

Griechisch-deutsches Wörterbuch von Schenkl.

Griechisch-deutsches Schul- und Handwörterbuch von Gemoll.

Griechisch-deutsches Schulwörterbuch von Menge.

Latein-deutsches Schulwörterbuch von Georges.

Latein-deutsches Schulwörterbuch von Stowasser.

V. Vermehrung der Lehrmittelsammlung.

A. Lehrerbibliothek.

Kustos: Prof. *Violin*.

Durch Ankauf: Zeitschrift für die österr. Gymnasien, 60. Jahrg. — Petermanns geographische Mitteilungen, 55. Band. — Mitteilungen der k. k. geographischen Gesellschaft in Wien, 59. Bd. — Österr. botanische Zeitschrift, 59. Jahrg. — Verordnungsblatt des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht, Jahrg. 1909. — Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens in Österreich, 20. Jahrg. — Zeitschrift für den deutschen Unterricht, 23. Jahrg. — Geographischer Anzeiger, 9. Jahrg. — Verhandlungen der zoolog.-botan. Gesellschaft. 58. Bd. — Österr. Rundschau, 13. Bd. — Der Kunstwart, Jahrg. 1909. — *Natura ed arte*, 1909. — *Savremenik*, 1909. — Vierteljahresschrift für körperliche Erziehung, V. Jahrg. — 24 Bändchen deutsche Klassiker zum Gebrauche bei der Reifeprüfung. — Inhaltsverzeichnis von Petermanns Mitteilungen. — Krautmann, Österreichische Staatsbürgerkunde. — Paulin, *Scuola moderna*. — *Ad Sontium*. — *Sine nomine lusus*. Die Mittelschul-Enquete im Jahre 1908. — Druckschriften der Slov. Šolska Matica. — Majorana, *L'arte di parlare in pubblico*. — Kramsall, Bestimmungen über die Bezüge und Ruhegehälter der österreichischen Staatsangestellten.

Durch Schenkung: Vom k. k. Ministerium für K. u. U.: Die numismatische Zeitschrift, 39. Bd. — Zeitschrift für österr. Volkskunde, 14. Jahrg. — Monatsblatt der Numismatischen Gesellschaft in Wien. — Jahreshefte des österr. archäologischen

Institutes, XI. Bd. - Hoernes, Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Herzegovina.

Von der k. k. Staatthalterei: Wiener Studien. 1907.

Von der k. k. Landw.-chem. Versuchstation: Bolle, Bericht der Versuchstation 1909. — Bramo, Rapporto sanitario di Gorizia 1908.

B. Schülerbibliothek.

Kustos: Prof. *Violin*.

Durch Ankauf: Alte und Neue Welt 1909. — Hebel, Geschichtenbuch. — Gerstäcker, der Schiffszimmermann. — Ruland, Habsburger - Chronik. — Willigens, Felix Austria. — Aurbacher, Abenteuer des lieben Schwaben. — Ad Sontium. — Sine nomine lus. — Stevens, die Reise ins Bienenland. — Gerstäcker, das Wrack. — Teuffenbach, Österreichs Hort. — Hondrey, Victorie. — Gentile, Svaghi istruttivi. — Salgari: Cartagine, Costa d'oro, Gonquista d'un impero, Riconquista di Monpracca, Il tesoro della Montagna azzurra. — Ferrero, Grandezza e decadenza di Roma. — Jambo, Novelle lunghe. — Ferriani, Un piccolo eroe. — Erpianis, Pinocchio in automobile. — Petrocchi, Nei boschi incantati. — Nievo, Le confessioni di un ottuagenario. — De Amicis, Sull'oceano. — Tumiatti, Una primavera in Grecia. — Andersen, Novelle. — Mosso, Mens sana in corpore sano. — Knjige Matice slovenske v Ljubljani. — Leposlovna knjižnica, zv. I.—V. Ljudska knjižnica, zv. I.—V. — Knjižnica za mladino, zv. XVI.—XXIX, XXXI. — Spillmanove povesti, zv. I.—XII. — Cooper: Naseljenci, Na preriji, Stezosledec, Poslednji Mehikanec, Vohun. — Cankar, Hlapec Jernej in njegova pravica. — Freuensfeld, Venček pravljic in pripovedek. — Bevk, Pesmi, I.—X.

Durch Schenkung: Von der Katoliška bukvarna in Laibach: Tominšek, Grška slovnica; Svetina, Katoliški verouk; Jeršinović, Livijev komentar. — Vom Schüler der II. Klasse E. Kodulitsch: Garlipp, Um Gold und Diamanten; Geyer, Onkel Toms Hütte.

C. Bibliotheca pauperum.

Kustos: Prof. Dr. *Pitacco*.

Durch Ankauf: 75 Bände.

Durch Schenkung: Vom Buch- und Papierhändler Herrn J. Logar 25 Schulbücher.

Von den neueingeführten Lehrtexten haben die betreffenden Verlagshandlungen Freiemplare in Aussicht gestellt.

D. Geographisches Kabinett.

Kustos: Prof. Dr. von Schubert.

Durch Ankauf: Kuhnert, Weltkarte in Merkatorprojektion. — Supan, Jahresisothermen. — Kiepert, Asien. — Kiepert, Mitteleuropa. — Lehmann, Geographische Charakterbilder (Fortsetzung) N. 3. 8. 12. 15. 16. 18. 20. 22. 26. 27. 29. 31. 37. 39. 41. 43. 47. 49. 50. 52. 53. 56. — Geistbeck und Engleder, Geographische Bilder. — Gerasch & Pendl, Geographische, Bilder. — 12 Skiopikonbilder «Aus dem Leben unseres Kaisers».

E. Archäologische Sammlung.

Verwalter: Gymnasiallehrer Vazzaz.

Durch Schenkung: Vom k. k. Ministerium f. K. u. U.: Jahreshefte des archäologischen Institutes in Wien, Bd. X.

Stand: 8 prähistorische, 4 ägyptische, 5 griechische, 15 römische Altertümer, 13 Nachbildungen, 16 Gegenstände der neueren Volkskunde, zusammen 62 Inventarnummern; dazu 1 Schaukasten, 23 Bände Zeitschriften.

F. Münzen-Sammlung.

Verwalter: Gymnasiallehrer Dr. Capuder.

Durch Schenkung: Von dem k. k. Ministerium f. K. u. U.: Numismatische Monatsblätter — Numismatische Zeitschrift, 39. Bd.

Stand zu Anfang des Schuljahres: 2479 Stück; davon 410 Münzen des Altertums, 13 mittelalterliche, 1633 neuzeitliche, 378 unbestimmte, 35 Medaillen.

Zuwachs durch Schenkung: 1 Münze des Altertums, 9 neuzeitliche, 9 Medaillen. (1 Siegel), 23 unbestimmte. Münzen schenkten: A. Mrevlje der VII., G. Seibt und K. Ongaro der III. Kl.

Stand zu Ende des Schuljahres: 2610 Stück.

G. Physikalisches Kabinett.

Kustos: Prof. Novak.

Durch Ankauf: 1. Bogenlampe mit Handregulierung. 2. In-

fluenzmaschine nach Wimshurst. 3. Wasserzersetzungsapparat nach Hoffmann. 4. Luftpumpen-Rezipient.

Stand der Sammlung: 846.

H. Naturhistorisches Kabinett.

Kustos: Prof. *Loitlesberger*.

Durch Ankauf: Stopfpräparate von *Aquila chrysaëtus* und *Corvus corax*; Hautstück von *Hippopotamus*, Ei von *Crocodilus*, Klapper-Apparat von *Crotalus*; Praeparate von *Kallima Inachis* und *Bacillus Rossii*; zahlreiche mikroskopische Präparate und eine geologische Tafel von *Fraas*.

Durch Schenkung: Eine Kollektion Seiden-Kokons in Kassette (G. Bombig V A); mehrere Minerale spendeten L. Dominko der III. B und K. Travan der III. A; viele Schüler der I. u. II. Klasse, ganz besonders aber G. Bombig der V A beteiligten sich eifrig an der Beschaffung von lebendem Demonstrations-Materiale.

Gegenwärtiger Stand: Zoologische Sammlung 1825, botanische 52, mineralogisch-geologische 1883 Nummern; Wandtafeln 346 Stück.

I. Sammlung stereometrischer Modelle.

Kustos: Prof. *Novak*.

Gegenwärtiger Stand: 46 Stück.

K. Musikalien-Sammlung.

Kustos: Übungsschullehrer *Mercina*.

Stand: 1 Harmonium, 1 Normalstimmgabel, 89 Musikalien-Inventarnummern.

L. Zeichenvorlagen.

Kustos: Hauptlehrer *Gvaiz*.

Stand: 385 vorgeschriebene Vorlegeblätter, 37 Gyps- und 4 sonstige Modelle.

VI. Gesundheitspflege.

Dem Gesundheitszustande der studierenden Jugend wurde, soweit es die Verhältnisse gestatteten, die vollste Aufmerksamkeit

zugewendet. An Scharlacherkrankungen unter der Schülerschaft sowie in den Familien der Kostgeber und der Anstaltslehrer fehlte es allerdings auch heuer nicht; indes nahm die Krankheit nicht jenen epidemischen Charakter an, der die Sanitätsbehörde zur Schließung einer oder mehrerer Schulklassen vermocht hätte. Der Vorstand des Stadtphysikats Herr Dr. **J. Bramo** interessierte sich angelegentlichst um die Isolierung der Schulknaben aus verseuchten Häusern und verfügte ungesäumt die Desinfektion von Schulzimmern, sobald ein Scharlachfall zur Anzeige gelangte. Ebenso ließ sich das Stadtphysikat die Besichtigung von Schüler-Massenquartieren angelegen sein.

Am 21. Oktober unterzog der Herr Bezirksarzt Dr. **Alfons Pittamitz** sämtliche Schüler der ersten Klasse (110) der vorgeschriebenen Augenvisit.

Dem in neuester Zeit vielfach geäußerten Begehren nach Einführung der Hygiene als Lehrgegenstandes in den obersten Klassen der Mittelschule — es wird hier beiläufig auf die neuerschienene lesenswerte Schrift *Zur Reform unserer Mittelschule* eines ehemaligen Schülers der Anstalt, des emerit. klinischen Assistenten Herrn Dr. **Leo Wolfer**, hingewiesen — sucht die Direktion einstweilen damit zu entsprechen, daß sie dem Lehrpersonal der Anstalt die gelegentliche Benutzung der in jedem Kathedertische vorfindlichen *Gesundheitsregeln* von Dr. Leo Burgerstein empfiehlt.

Die Jugendspiele fanden wie in den früheren Jahren auf der Campagnuzza statt, für deren Überlassung der Gemeindevertretung von St. Andrä und dem k. u. k. Stations-Kommando der Dank ausgesprochen wird.

Als Spieltage wurden auch heuer der Mittwoch und Samstag gewählt. Im Spätherbste und im Winter wurde von Schülern der oberen Klassen fleißig Fußball gespielt, im Frühjahr dagegen und im Sommer beteiligten sich an den Spielen Schüler sämtlicher Klassen.

Die Beteiligung an den Spielen, die Gymnasiallehrer **Lavrenčič** leitete, ist als sehr rege zu bezeichnen. Mit Vorliebe wurde von sämtlichen Schülern, besonders aber von denen der höheren Klassen das Fußballspiel betrieben; auch Schleuderball, Seilziehen und das landesübliche Bocciaspiel erfreute sich einer großen Beliebtheit.

Der im Sinne der h. Min.-Erl. vom 15. Oktober 1893 zur Bestreitung der Jugendspielauslagen eingehobene Betrag von 235 K 60 h reichte zur Instandhaltung der vorhandenen und zur Anschaffung von neuen Spielgeräten vollkommen aus.

Die folgende nach dem Schülerstande vom 15. Juni 1908 zusammengestellte Tabelle möge ungefähr über die Pflege der verschiedenen körperlichen Übungen Aufschluß geben.

Die 175 Institutszöglinge nehmen ihrer Hausordnung gemäß weder am Turnunterrichte noch an den Jugendspielen der Anstalt teil.

Klasse	Schülerzahl	Turnen	Radfahren	Schwimmen	Enstlaufen	Rudern	Lawn-Tennis	Jugendspiele
I a	50	4	11	32	8	16	3	28
I b	44	2	3	17	5	11	—	27
I c	50	9	5	18	2	12	—	26
II a	37	—	10	21	5	16	2	14
II b	36	2	13	24	2	30	7	18
II c	33	2	16	21	10	16	2	23
III a	48	1	30	40	2	20	1	15
III b	38	1	14	31	11	29	—	21
IV a	32	1	23	30	21	30	6	19
IV b	47	—	21	38	17	23	1	26
V a	27	—	12	24	8	13	3	17
V b	28	—	15	26	7	25	2	11
VI	37	—	30	36	21	22	4	7
VII	36	—	15	18	5	5	1	11
VIII	43	3	41	42	4	20	6	1
Summe	586	25	251	418	128	288	38	264

Das Baden und Schwimmen wurde in der städtischen Schwimmschule, das Rudern auf dem in der Nähe der Stadt gelegenen Hilmteiche geübt. Der Übung im Eislaufsport war der verflossene Winter ausnehmend günstig.

Schülerausflüge nach landschaftlich schönen oder sehenswerten Punkten der näheren oder weiteren Umgebung wurden vielfach gemacht. Am 3. Mai unternahmen sämtliche Klassen der Anstalt die üblichen Maiausflüge.

Schließlich wurden besonders die Schüler der untersten Klassen während der vormittägigen Unterrichtspausen in den Hof

des Gymnasialgebäudes gelassen, wo sie sich in munterster Weise tummelten.

VII. Kassa-Gebahrung im Verwaltungsjahre 1908.

I. Lehrmittelfonds 1908.

Einnahmen: Kassarest vom Jahre 1907	1765 K 52 h
Aufnahmestaxen von 126 Schülern zu 4.20 K	529 » 20 »
Lehrmittelbeiträge von 607 Schülern zu 2 K.	1214 » — »
3 Semestralzeugnisduplikate zu 2 K	6 » — »
zusammen	3514 K 72 h
Ausgaben: Dotation des physikal. Kabinettes	400 K
» » naturhist. »	300 »
Anschauungsmittel und Buchwerke	729 » 66 h
zusammen	1429 K 66 h
Bilanz: Einnahmen	3514 K 72 h
Ausgaben	1429 » 66 »
Überschuß	2025 K 06 h,

welcher in die Rechnung für 1909 als Einnahme übertragen wurde.

II. Graf Gyulai-Unterstützungsfonds für 1908-1909.

Dieser Fonds besaß am Schlusse des Schuljahres 1907-08 9800 K Papierrente, eine 1000 K Obligation, ein 1860 er Los zu 200 K, 600 K Silberrente (Ritter Schneid v. Treuenfeld'sche Stiftung), fünf 100 K- Obligationen (Karl v. Kanotay-Stiftung), 400 K Papierrente (Jubiläumsstiftung des Lehrkörpers vom Jahre 1898), ein Sparkassabuch mit einer Einlage von 500 K und einen Kassenbetrag von 221.85 K.

Einnahmen:

1. Kassarest vom Ende des Vorjahres	221.85 K
2. Zinsen der Wertpapiere	509.20 »
3. Spende unter L. B.	100.— »

4. Spende der Frau Natalie Oliva	20.— »
5. » des Herrn Advokaten Dr. Luzzatto	20.— »
6. » des Herrn Professors Hostalka	5.— »
7. « des Herrn Katecheten Rejec	10.— »
8. » des Herrn Artur Naglig	3.— »
9. Schülerbeiträge; es spendeten in K:	
I A: Bersa 1, Anzil, Cesciutti, Del Torre, Pontoni, Prossinagg, Tominz je 2, Paternolli 3, Venuti 4	20.— »
II B: Graf Pace 20, Josef Nathan Feigenbaum 6	26.— »
III A: Battig 3, Bramo, Jarmy je 1, Kljunak, Stirn je 5	15.— »
III B: Jakelj 1	1.— »
V A: Oliva 23	23.— »
VI. Oblaschiak 2	2.— »
VII. Albisser, Angeli, Michlstädter je 2, Graf Pace 20	26.— »
VIII. Fund auf dem Gymnasialkorridor (übergeben von Kosovel der VI.)	10.— »
Summe der Einnahmen	1012.05 K

Ausgaben:

für Bücher	262.06 K
» Kleider	264.— »
Unterstützungen in barem	164.— »
Summe der Ausgaben	690.06 K

Bilanz:

Einnahmen	1012.05 K
Ausgaben	690.06 »

Überschuß . . 321.99 K,

wovon 200 K zur Vergrößerung der Sparkasseneinlage verwendet wurden, während 121.99 K als Barbestand in die nächstjährige Rechnung übergehen.

Frau Adrienne Baronin Thoemmel spendete mehrere Anzüge, welche unter vier Schüler der ersten Klasse verteilt wurden.

Allen, die im abgelaufenen Schuljahre durch Spenden an den Unterstützungsfonds oder in anderer Weise den dürftigen Schülern der Anstalt ihr werktätiges Wohlwollen zugewendet haben, sei an dieser Stelle der wärmste Dank ausgesprochen.

Schulrat G. Novak, Verwalter.

VIII. Geldleistungen und Stipendien.

Geldleistungen.

	Gymnasial- schüler	Schüler der Vorb.-Kl.
Das Schulgeld im <i>ganzen</i> Betrage zahl- ten im 1. Semester	166 K	2 K
2. „	177 „	10 „
Das Schulgeld im <i>halben</i> Betrage zahl- ten im 1. Semester	8 „	3 „
2. „	6 „	3 „
Ganz befreit waren im 1. Semester . .	435 „	40 „
2. „	409 „	38 „
Die Summe des eingehobenen Schul- geldes betrug im 1. Semester . . .	5250 K	35 K
2. „	5400 „	115 „
Zusammen . .	10650 K	150 K
Gesamtsumme . .	10800 K	

Stipendien.

Im Schuljahre 1909 genossen 44 Schüler Stipendien im Gesamtbetrage von 9837 K. 80 h.

IX. Reifeprüfung

a) im Haupttermine des Schuljahres 1907-8
und im Wintertermine 1909.

Die mündliche Reifeprüfung im Sommertermine fand vom 6.—10. Juli. 1908 unter dem Vorsitz des Herrn Schulrates und Direktors der Staatsrealschule in Triest **Justus Hendrych**, jene im Wintertermine am 4. Jänner 1909 unter dem Vorsitz des Herrn vorgesetzten k. k. Landesschulinspektors Dr. **Robert Kauer** nach der neuen Prüfungsvorschrift statt.

Sämtlichen 43 Kandidaten wurde die Reife zum Besuche einer Hochschule zuerkannt und zwar 6 Prüflingen mit Auszeichnung, 20 mit Stimmeneinhelligkeit, 17 mit Stimmenmehrheit.

Die näheren Daten enthält folgende Tabelle :

L. Zahl	N A M E N	Geburtsort und Jahr	Prüfungs- ergebnis	Gewählter Beruf
1	Avian Ferdinand	Cormons 1888	r. m. Stimmeneinhell.	Medizin
2	Ballaben Angelo	Bruna 1888	" " Stimmenmehr.	"
3	Braida Milan	Görz 1886	" " "	Handelsfach
4	Bregant Eugen	Lucinico 1888	" " Auszeichnung	Philosophie
5	Černigoj Franz	Dobravljje 1887	" " Stimmenmehr.	"
6	Del Piero Marius	Görz 1889	" " Stimmeneinhell.	Technik
7	Devetak Viktor	Görz 1890	" " "	Postdienst
8	Filipič Alois	Ravnica 1888	" " Stimmenmehr.	Theologie
9	Grifon Hermenegild	Caprija 1887	" " Stimmeneinhell.	Philosophie
10	Klanšček Andreas	St. Florian 1883	" " "	Eisenbahndienst
11	Klayora Matthias	Flitsch 1887	" " Stimmenmehr.	Bodenkultur
12	Kompara Franz	Lokavec 1887	" " Stimmeneinhell.	"
13	Korže Norbert	Reifnigg 1888	" " Auszeichnung	Rechtswissensch.
14	Luxa Marius	Prosek 1889	" " Stimmenmehr.	Bodenkultur
15	Luzzatto Bruno	Görz 1890	" " Stimmeneinhell.	Rechtswissensch.
16	Mikluž Johann	Pevma 1887	" " Stimmenmehr.	Theologie
17	Možetič Johann	Miren 1889	" " Auszeichnung	"
18	Munich Josef	S. Lucia 1889	" " Stimmeneinhell.	Bodenkultur
19	Novak Franz	Görz 1890	" " "	Rechtswissensch.
20	Orel Philipp	Žablje 1887	" " Stimmenmehr.	Bodenkultur
21	Parmeggiani Vinz.	Cervignano 1889	" " Stimmeneinhell.	Medizin
22	Pavlin Anton	Vrtojba 1888	" " "	Forstwirtschaft
23	Peršič Josef	Ozeljan 1886	" " Stimmenmehr.	Eisenbahndienst
24	Pipan Rudolf	Skrbina 1886	" " "	Bodenkultur
25	Pirc Friedrich	Vojšćica 1887	" " "	Medizin
26	Plet Nikodem	Ajello 1888	" " Auszeichnung	Philosophie
27	Prinčič Josef	Orehovlje 1886	" " Stimmeneinhell.	Eisenbahndienst
28	Prinčič Vladimir	Vipolže 1888	" " Stimmenmehr.	Bodenkultur
29	Sactori Heinrich	Mariano 1887	" " "	Eisenbahndienst
30	Settomini Alois	Monfalcone 1887	" " Stimmeneinhell.	Medizin
31	Simčič Roman	Görz 1889	" " Stimmenmehr.	Bodenkultur
32	Slokar Karl	Montona 1886	" " Stimmeneinhell.	Theologie
33	Stiegler Josef	Smichov 1888	" " "	Bühnenkunst
34	Tonkli Anton	Görz 1890	" " Auszeichnung	Rechtswissensch.
35	Tonkli Nicolaus	Görz 1888	" " Stimmeneinhell.	"
36	Trampus Marius	Görz 1887	" " Stimmenmehr.	Theologie
37	Trevisan Angelo	Vermegliano 1887	" " Stimmeneinhell.	Philosophie
38	Venuti Johann	Görz 1889	" " "	"
39	Visintin Johann	Brazzano 1887	" " Auszeichnung	Medizin
40	Zanolla Nikolaus	Staranzano 1887	" " Stimmeneinhell.	Theologie
41	Zorzenon Peter	Romans 1887	" " "	Medizin
42	Zach Arthur	Graz 1889	" " Stimmenmehr.	Rechtswissensch.
43	v. Zuccato Johann	Ozeljan 1887	" " "	Eisenbahndienst

b) am Schlusse des Schuljahres 1909.

Zur Reifeprüfung im Haupttermine meldeten sich 43 Schüler der achten Klasse und ein Externer. Die schriftlichen Klausurprü-

fungen fanden in Ansehung der ausnehmend grossen Kandidatenzahl schon in der letzten Maiwoche in zwei Sektionen statt.

Die zur Bearbeitung vorgelegten Aufgaben waren folgende:

1. Deutscher Aufsatz nach freier Wahl unter den vorgeschlagenen drei Themen:

a) Inwiefern läßt sich der Ausspruch des Horaz *Nil mortalibus ardui est* auf das vergangene Jahrhundert anwenden?

b) Beim Abgang vom Gymnasium (Rückblick und Ausblick).

c) Über den »Sturm und Drang« sowie Goethes und Schillers Anteil an demselben.

Die Mehrzahl der Prüflinge (22) entschied sich für die Bearbeitung des Themas c), 12 für die des Themas b), 10 für die Behandlung des Themas a).

2. Übersetzung aus der lateinischen in die Unterrichtssprache: Liv. IX. c. 3 § 4 (Ne Samnitibus quidem consilium...) bis c. 4 § 2 (...uti provocarent ad pugnam).

3. Übersetzung aus der griechischen Sprache: Xenoph. Hell. II. cap. 2 § 1—6.

4. Italienischer Aufsatz nach freier Wahl unter den vorgeschlagenen drei Themen:

a) »Lettere e scienze anzichè essere l'una all'altra d'impedimento, bellamente s'illustrano e si aiutano a vicenda«.

b) »Si provi con ragionamenti ed esempi storici che la grandezza e la prosperità della patria dipendono da ogni ordine di cittadini«.

c) »L'uomo in lotta con la natura«.

4 Kandidaten bearbeiteten das Thema a), 3 das Thema b), 13 das Thema c).

5. Slovenischer Aufsatz nach freier Wahl unter den vorgeschlagenen drei Themen:

a) »Le tisto omiko jaz štejem za pravo, ki voljo zadeva, srce in glavo - vse troje« (Gregorčič).

b) »Kaj je Slovencem bil Prešeren, kaj jim bodi?«

c) »Prazne čaše, srca puna, manje rieči, više čina: tad će biti opet sretna

liepa naša domovina.« (R. Katalinić).

12 Prüflinge behandelten das Thema a), 1 das Thema b), 8 das Thema c).

Über den Ausfall der mündlichen Prüfungen, welche am 9. Juli unter dem Vorsitze des vorgesetzten Herrn Landesschulinspektors Dr. Robert Kauer beginnen sollen, wird in nächsten Programme berichtet werden.

X. Wichtigere Erlässe.

1. Verordnung des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 11. Juni 1908 Zl. 26651, betreffend das Prüfen und Klassifizieren an Mittelschulen, mit nachstehenden wesentlichen Verfügungen: a) die Klassifikationsprüfungen sind soweit als möglich durch Orientierungsprüfungen zu ersetzen. b) Eine höhere Bewertung schriftlicher Prüfungsleistungen gegenüber mündlichen ist unstatthaft. c) Konferenzen über die Schülerleistungen (Zensurkonferenzen) sind nur gegen Ende eines jeden Semesterdrittels abzuhalten. d) Über das Ergebnis der Konferenz am Schlusse des ersten Semesters erhält jeder Schüler einen *Ausweis*, der kein Urteil über den Gesamterfolg zu enthalten hat. e) Am Ende des Schuljahres wird den Schülern ein *Jahreszeugnis* ausgefolgt mit der Feststellung, inwieweit der Schüler zum Aufsteigen in die nächste Klasse *geeignet* ist. f) Als Noten für die Leistungen haben zu dienen: *sehr gut, gut, genügend, nicht genügend*; für das Betragen: *sehr gut, gut, entsprechend, nicht entsprechend*. g) Wenn ein Schüler nur aus *einem* Gegenstande (Sprachfache oder Mathematik) nicht entsprochen hat, so darf er auf der Unterstufe für *im allgemeinen* zum Aufsteigen geeignet erklärt werden. Im übrigen sind *Wiederholungsprüfungen* unter den gleichen Modalitäten wie bisher zu gestatten, bezw. zu verweigern. h) Es ist zu gestatten, daß Schüler sich freiwillig zu einer Klassifikationsprüfung melden. i) Die Konferenznoten werden nach sämtlichen Leistungen des Schülers in der betreffenden Periode und mit Berücksichtigung der Note der vorangegangenen Konferenz gebildet, so daß sie Abschlußnoten für den abgelaufenen Teil des Schuljahres darstellen. k) Eine schriftliche Versetzungsprüfung findet nicht statt. l) Hat ein Schüler die Klasse wiederholt, so ist dies im Zeugnis *nicht* zu erwähnen. Auch der Zusatz zur Endnote *infolge der Wiederholungsprüfung* ist nicht in das Zeugnis einzutragen.

2. Ministerialerlaß vom 2. Jänner 1909 Zl. 51190 ex 1908, wonach künftighin an Mittelschulen die Jahresprüfungen der Privatisten die Regel zu bilden haben; es unterliegt aber keinem Anstande, auf Wunsch der Eltern die Privatisten auch am Schlusse des ersten Semesters zu einer Prüfung zuzulassen. Falls eine Semestralprüfung vorgenommen wird, hat sich das Examen am Schlusse des Schuljahres nur über den Lehrstoff des zweiten Semesters zu erstrecken; die Noten für das Jahreszeugnis sind jedoch auch mit Berücksichtigung der Noten des Semestralausweises festzustellen.

3. Min.-Erl. vom 17. Jänner 1909 Zl. 2010, enthaltend neue Normen für den Fortbezug eines Stipendiums. § 1: Wenn die Lehrerkonferenz auf Grund des Ausweises über das erste Semester eine auffallende Vernachlässigung der Pflichten eines Stipendisten festzustellen in der Lage wäre, kann sie demselben die Würdigkeit zum Fortgenusse des Stipendiums absprechen. Im Falle eines neuerlichen Mißerfolges am Schlusse des Schuljahres ist mit der sofortigen Entziehung des Stipendiums vorzugehen. In jedem Falle ist aber dem Stipendisten die auf das zweite Semester entfallende Stipendienrate nachträglich zu erfolgen.

§ 2: Erhält ein Stipendist am Ende des Schuljahres ein Jahreszeugnis, nach welchem er nicht geeignet ist, in die nächste Klasse aufzusteigen, hat die Stiftungsbehörde den Stipendiengenuß sofort einzustellen und dem Stipendisten zu eröffnen, daß ihm bei Wiederholung der Klasse das Stipendium noch vorbehalten und dessen Wiederflüssigmachung davon abhängig gemacht wird, ob ihm am Schlusse des nächsten Semesters die Würdigkeit zum Fortgenusse zugesprochen wird. In jedem Falle ist aber dem Stipendisten die auf das erste Semester entfallende Stipendienrate nachträglich zu erfolgen.

§ 3: Die Note *nicht entsprechend* für das Betragen hat den unmittelbaren Verlust des Stipendiums zur Folge.

4. Min.-Ver. vom 7. März 1909 Zl. 8890, betreffend das Schulgeld an den Staatsmittelschulen, mit nachstehenden Abweichungen von den bisherigen Normen:

Öffentlichen Schülern der ersten Klasse kann die Zahlung des Schulgeldes bis zum Schlusse des ersten Semesters gestundet werden, wenn ihnen in Bezug auf das Betragen eine der beiden ersten Noten der vorgeschriebenen Notenskala (*sehr gut, gut*)

und in Bezug auf die Leistungen in allen obligaten Lehrgegenständen mindestens die Note *genügend* zuerkannt wird. Die Befreiung von der Entrichtung des Schulgeldes kann auch dann belassen werden, wenn der Schüler für *im allgemeinen* zum Aufsteigen geeignet erklärt wurde. Freiwillige Repetenten sind insoweit im Genusse der Befreiung zu belassen, als die allgemeinen Bedingungen für die Schulgeldbefreiungen bei ihnen zu treffen. In jedem Semester hat der Lehrkörper der Landesschulbehörde das Ergebnis der Klassifikation zur Kenntnis zu bringen, worauf die Landesbehörde gegebenenfalls den Verlust der Schulgeldbefreiung zu verfügen und die betreffenden Schüler zu verständigigen hat. Vrgl. unter XII die *Kundmachung*.

2. Min.-Ver. vom 20. März 1909 Zl. 11662, betreffend einen neuen Normallehrplan für die Gymnasien. Der neue Lehrplan hat mit Beginn des Schuljahres 1909-10 im Untergymnasium sowie in der V. Klasse in Wirksamkeit zu treten und in den folgenden Jahren auch für die weiteren Klassen Anwendung zu finden.

6. Rundschreiben des k. k. Min. f. K. u. U. vom 13. Mai 1909 Zl. 20.071, womit ein Nachtrag zur Reifeprüfungsvorschrift vom 29. Februar 1908 erlassen wird.

XI. Zur Geschichte des Gymnasiums.

1. Das Schuljahr 1909 wurde am 18. September 1908 mit dem Hl.-Geistamte eröffnet. Der Schluß des Winterhalbjahres erfolgte am 13. Februar, jener des Sommersemesters am 8. Juli 1909.

2. Die hohen Namensteste **Ihrer k. und k. Apostolischen Majestäten** wurden wie alljährlich mit Festgottesdiensten gefeiert.

3. Der Anordnung des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht entsprechend wurde das 60-jährige Regierungsjubiläum **Seiner k. und k. Apostolischen Majestät des allergnädigsten Kaisers und Herrn Franz Josef I.** am 1. Dezember 1908 mit einem Festgottesdienste in der Pfarrkirche zu St. Ignaz und mit einer Schulfeyer im festlich ausgeschmückten Turnsaale der benachbarten k. k. Lehrerinnen-Bildungsanstalt begangen, der sämtliche Lehrer und Schüler der Anstalt anwohnten.

Vortragsordnung der Schulfeyer :

- a) Festrede des Direktors.
- b) A. Nedved : «Avstrija moja», Männerchor.
- c) F. S. : Sonetto di omaggio, vorgetragen von dem Quartaner Jos. Velcich.
- d) Al. Scholze : Kaiser-Jubiläumshymne, Männerchor mit Klavierbegleitung.
- e) S. Gregorčič : Pozdrav Njega Veličanstvu cesarju, vorgetr. von dem Quintaner L. Velikonja.
- f) E. Tauwitz : «All' Austria», Männerchor.
- g) Aus Grillparzers «König Ottokars Glück und Ende» das Zwiegespräch zwischen Ottokar und Horneck, vorgetragen von dem Sextaner R. Lang.
- h) Volkshymne.

Das italienische Huldigungssonett, welches für den denkwürdigen Anlaß eigens verfaßt worden war, lautete :

ALLA SACRA MAESTÀ

di

Francesco Giuseppe Imperatore

Sonetto di omaggio per il 60° anniversario di regno
(2 dicembre 1908).

Augusto Sire, Tu che sessant'anni
Degli Asburgo - Lorena il scettro avito
Reggi con alto senno, e gli affanni
Sai onde 'l regal soglio è redimito :
Perdona che, fanciul, io drizzi i vanni
Del mio pensier a Te, Padre, e smarrito
Entro 'l baglior di Tua Maestà si appanni
Il cristallo dell'occhio mio stupito ;
Ma insiem ricevi, con mente propizia,
L'omaggio umile che per me Ti presta
La gioventù studiosa di Gorizia
Nel celebrare l'auspicata festa
Con tale un'effusione di letizia
Quale per solo amor si manifesta.

In der mit dem Gymnasium verbundenen Vorbereitungsklasse für Schüler slovenischer Nationalität hielt der um die religiös-sittliche und patriotische Erziehung der ihm anvertrauten Jugend hochverdiente Leiter der Klasse **Franz Orešec** am Vortage folgende slovenische Ansprache:

«**Franz Jožef** cesar mile naše domovine Avstrije, bo 2. grudna t. l. obhajal šestdesetletnico svojega vladanja.

Čestitali so mu cesarij, kralji, knezi, ves omikani svet. Posebno slovesno in pristrčno bodo šestdesetletnico praznovali vsi avstrijski narodi. Po celem cesarstvu bodo topovi, godbe, zastave in zvonovi oznanjali veseli dan. Goreče molitve bodo puhtele k Bogu, da bi nam dobrotljivega cesarja še mnogo, mnogo let ohranil zdravega in srečnega. Zvečer bo milijon in milijon luči in lučic gorelo iz ljubezni do cesarja. Z jasnega neba sije ljubo solnce; na jasnem nebu miglja brez števila zvezd in med njimi sveti luna kraljica. — Nebo in zemlja se veselita praznika, kakoršnega še ni videla ne Avstrija, ne Evropa, ne celi svet.

To milost pri Bogu, to spoštovanje in ljubezen pri ljudeh pa je naš cesar tudi zaslužil. Kakor Rudolf Habsburški je tudi cesar **Franz Jožef** pobožen vladar. V sreči in nesreči je zmirom trdno zaupal v Boga. Sveti križ je tudi njegovo najljubše znamenje.

Naš cesar je šestdesetlet vztrajno deloval in trpel za nas, za našo domovino Avstrijo. Njegovo življenje ni praznik ampak je delaven dan.

Naš cesar ima dobro, blago, usmiljeno srce. Kakor dober oče nam je šestdeset let slajšal življenje. Pomagal je nesrečnim, ubogim ljudem, posebno mladini, kakor veleval Izveličar: «Pustite otročiče in nikar jim ne branite k meni!»

«O, vsem ljubezen je Tvoja živela

šestdeset blaženih let - hvala Ti bodi za njo!

Hvala Ti bodi za vse, kar storil si oče, trpinom. -

Šestdeset trudnih je let za goro klonilo k počitku

Tebe naj večni Vladar dolgo, še dolgo živi!»

Der Direktionsbericht an die h. k. k. Statthalterei in Triest über den Verlauf der Jubiläumsfeier wurde von Seiner Durchlaucht

dem Herrn Statthalter **Konrad Prinz zu Hohenlohe-Schillingsfürst** als Vorsitzenden des k. k. Landesschulrates für Görz-Gradisca mit besonderer Befriedung zur Kenntnis genommen und allen denen, welche in patriotischer Hingebung zum Gelingen des schönen Festes beigetragen, der wärmste Dank ausgesprochen.

Im Februar wurden dann sämtliche anspruchsberechtigte Mitglieder des Lehrkörpers mit dem Jubiläumskreuz für Zivilstaatsbedienstete betheilt.

4. Am 6. Juli 1908 verschied zu Mauthen in Kärnten im 44. Lebensjahre der ein Halbjahr zuvor ernannte k. k. Landeschulinspektor für das Küstenland Herr Dr. **Franz Perschinka**. An seiner Statt ward mit Min.-Erl. vom 23. November 1908 Zl. 3041 der Professor am Staatsgymnasium im XIII. Wiener Gemeindebezirke und Privatdozent für klassische Philologie an der Wiener Universität Dr. **Robert Kauer** zum fungierenden, mit allerhöchster Entschliebung vom 30. Dezember 1908 zum wirklichen Landeschulinspektor für das Küstenland ernannt und mit der Inspektion der deutschen Lehranstalten betraut.

Inspektor Dr. **Kauer** inspizierte den Unterricht in einzelnen Klassen am 16. November, am 8. Februar, am 24. März, am 14. April und am 4. Juni.

Der Professor an der Staatsrealschule im III. Wiener Gemeindebezirke **Eduard Brechler** wurde mit Min.-Erl. vom 12. Oktober 1908 Zl. 42821 in seiner vieljährigen Tätigkeit als Fachinspektor für den Zeichenunterricht an den Mittelschulen des Küstenlandes auch für das Schuljahr 1908/9 bestätigt. Der Herr Fachinspektor inspizierte Mitte Mai den Zeichenunterricht am verschiedenen Görzer Lehranstalten und interessierte sich wärmstens für die Durchführung des neuen Lehrplanes für Gymnasien auch bezüglich des Zeichnens.

5. Mit allerhöchster Entschliebung vom 30. November 1908 wurde dem Anstaltsdirektor **Friedrich Simzig** der Titel k. k. Regierungsrat, mit allerhöchstsolcher vom 5. Dezember 1908 dem Professor **Gustav Novak** der Schulrattitel taxfrei verliehen.

6. Den wirklichen Gymnasiallehrern Dr. **Lorenz Tretter** und Dr. **Georg Pitacco** wurde anlässlich ihrer Stabilisierung im Oktober bzw. im November 1908 der Titel «k. k. Professor» zuerkannt.

7. Hinsichtlich der religiösen Übungen wurden die bestehenden Vorschriften genau befolgt. Am 14. und 15. Mai inspizierte

S. Exz. der Herr Fürsterzbischof **Franz Borgia Sedej** persönlich den Religionsunterricht in einzelnen Klassen,

8. Das Görzer Gymnasium ist heute unter den gleichartigen Staatsanaltan mit deutscher Unterrichtssprache das am stärksten besuchte.

Die Schülerzahl stieg seit 1850, d. h. seit Veröffentlichung des ersten gedruckten Jahresberichtes der Anstalt, von 292 auf 621 (I), die Klassenzahl von 8 auf 15, die Vorbereitungsklasse ungerechnet. Für diese sowie für die Schüler der ungeteilten Oberklassen (VI. VII. VIII.), welche wegen des gleichzeitigen Unterrichtes in den zwei Landessprachen ihr Klassenzimmer räumen müssen, wurde während der Ferien außerhalb des Gymnasialgebäudes im gräflich Strassoldo'schen Palais auf dem St. Antoni-Platze eine Unterkunft gefunden. Die hohe Unterrichtsverwaltung genehmigte die Maßnahme der Direktion, und so besteht seit einem Jahre neben der Stammanstalt eine Art Gymnasialfiliale im südöstlichen Stadtbezirke. Besser wäre es freilich, wenn für die k. k. Studienbibliothek ein eigenes feuersicheres Heim gegründet und die Bibliotheksräumlichkeiten zu Schulzimmern (Zeichensaal, Konferenzzimmer) adaptiert werden möchten. Damit wäre die bedenkliche Bücherlast von 30 tausend Bänden, welche gegenwärtig über den Köpfen der Septimaner und Oktavaner lagert, aus dem zweiten Stockwerke entfernt.

XII. Kundmachung

für das Schuljahr 1909-1910.

Das Schuljahr 1909-1910 beginnt am 18. September. Die Aufnahme der Schüler in die I. Klasse findet am 15. September von 9-12 Uhr vormittags in der Direktions-Kanzlei statt.

Jene Knaben, welche in die erste Klasse aufgenommen werden wollen, haben an diesem Tage in Begleitung ihres Vaters oder seines Stellvertreters zu erscheinen und den *Tauf- oder Geburtsschein* und das *Frequentationszeugnis* der Schule, die sie besucht haben, beizubringen. Die Aufnahme hängt von dem gesetzlich vorgeschriebenen Alter (10 Jahre) und von dem Erfolge einer schriftlichen und mündlichen Aufnahmeprüfung ab, die am

16. September abgehalten werden wird, und bei welcher die Schüler darzulegen haben *jenes Maß von Wissen in der Religion, welches in den ersten vier Jahreskursen der Volksschulen erworben werden kann; Fertigkeit im Lesen und Schreiben der deutschen Sprache als Unterrichtssprache des Gymnasiums; Kenntnis der Elemente aus der Formenlehre dieser Sprache; Fertigkeit im Analysieren einfacher bekleideter Sätze; Bekanntschaft mit den Regeln der Orthographie und richtige Anwendung derselben beim Diktandoschreiben; Übung in den vier Grundrechnungsarten in ganzen Zahlen.*

Die Wiederholung der Aufnahmeprüfung für dasselbe Jahr, sei es an derselben oder an einer anderen Lehranstalt, ist unzulässig.

Jene Schüler, welche bisher der Lehranstalt angehörten, haben sich am 16. und spätestens am 17. September anzumelden.

Die Aufnahme-, Wiederholungs- und sonstigen Prüfungen finden am 16. und 17. September statt.

Schüler, welche von andern Gymnasien an das hiesige übertreten wollen, haben nebst den Zeugnissen über die beiden Semester des letzten Schuljahres den Tauf- oder Geburtsschein beizubringen. Sind die Zeugnisse nicht sehr gut, so werden solche Schüler erst einer Aufnahmeprüfung unterzogen.

Neu eintretende Schüler haben bei der Aufnahme 4 K 20 h als Aufnahmestaxe, alle Schüler 2 K als Lehrmittelbeitrag und 1 K als Beitrag zu den Auslagen für die Jugendspiele (von welchem Unbemittelte befreit werden) zu erlegen.

Das Schulgeld beträgt 30 K für ein Semester und ist im 1. Semester von den Schülern der I. Klasse in den ersten drei Monaten, von allen übrigen in den ersten sechs Wochen, im 2. Semester von allen Schülern in den ersten sechs Wochen des Semesters zu entrichten. — Öffentliche Schüler können sich um ganze oder halbe Befreiung von der Entrichtung des Schulgeldes bewerben, a) wenn sie im letzten Semester in Beziehung auf das «Betragen» eine der beiden ersten Noten der vorgeschriebenen Notenskala erlangt haben; b) wenn sie bezüglich des Fortganges in den Studien im letzten Semester einen günstigen Erfolg aufweisen, und zwar: wenn das I. Semester in Betracht kommt, in allen obligaten Lehrgegenständen mindestens die Note «genügend»; wenn das II. Semester in Betracht kommt, die

Eignung zum Aufsteigen in die nächste Klasse zuerkannt erhalten haben, wobei es auch genügt, wenn der Schüler für «im allgemeinen» zum Aufsteigen geeignet erklärt wurde; c) wenn sie, bezw. die zu ihrer Erhaltung Verpflichteten, wahrhaft dürftig, d. i. in den Vermögens- und Einkommensverhältnissen so beschränkt sind, daß ihnen die Bestreitung des Schulgeldes nicht ohne empfindliche Entbehrungen möglich sein würde.

Schüler der ersten Klasse können erst im II. Sem. um Befreiung von der Schulgeldzahlung ansuchen, es sei denn daß sie im letztverflossenen Jahre eine mit einer Staatsmittelschule verbundene Vorbereitungsklasse oder die hiesige k. k. Knaben-Übungsschule besucht haben. Doch kann den übrigen mittellosen Schülern der I. Klasse, wenn sie die oben angeführten Bedingungen der h. Min.-Verordnung vom 7. März 1909 Zl. 8890 erfüllen und darum ansuchen, die Zahlung des Schulgeldes für das 1. Halbjahr gestundet werden.

Die Aufnahme in die *Vorbereitungsklasse* für Schüler mit slovenischer Muttersprache findet am 16. September statt. Bedingungen sind der Nachweis über die mit gutem Erfolge absolvierte 3. Volksschulklasse und über das vollendete oder doch im Solarjahre 1909 zur Vollendung gelangende 9. Lebensjahr (Maximalter 13 Jahre). Taxen sind nicht zu entrichten. Die Aufnahme ist jedoch nur provisorisch; Schüler, welche innerhalb des ersten Monates nicht die genügende Vorbildung zeigen werden im Sinne des h. M. Erl. vom 28. Mai 1876 Z. 6330 an die Volksschule zurückgewiesen. Überdies ist die Aufnahme auf die Maximalzahl 50 beschränkt; den Vorzug erhalten jene, welche in ihren Wohnorte keine Gelegenheit haben, die deutsche Sprache zu erlernen und die nicht bereits die hiesige k. k. Knabenübungsschule besuchen. Das Schulgeld beträgt für die Schüler der Vorbereitungsklasse 10 K für jedes Halbjahr; arme und würdige Schüler können von der Zahlung dieses Schulgeldes zur Gänze oder zur Hälfte befreit werden.

XIII. Verzeichnis der Schüler am Schlusse des Schuljahres 1908 - 1909 *)

Vorbereitungsklasse.

Abramič Josef aus Solkan	Lasič Zvonimir aus Tolmein
Adamič Rudolf aus Nabrežina	Lazar Franz aus Sedlo
Batič Sigismund aus Prvačina	Ličer Andreas aus Solkan
Bavdaž Alois aus Kanal	Lupin Humbert aus Podgora
Bekar Franz aus Herpelje	Manfreda Eduard aus Volče
Berginec Wilhelm a. Haidenschaft	Markič Josef aus Vrtojba
Bevčar Josef aus Abbazia	Miklavič Max aus Karfreit
Bizjak Johann aus Otlica	Miklavič Oskar aus Soča
Černe Vladimir aus Solkan	Močnik Zyrill aus Kirchheim
Česornja Anton aus Breginj	Monfreda Anton aus Rayne
Čuk August aus Solkan	Nanut Wenzel aus Vrtojba
Debenjak Anton aus Kanal	Okretič Johann a. Kostanjevica
Gorjan Jordan aus Vrtojba	Pečenko Paul aus Flitsch
Gorkič Josef aus Vrtojba	Pelegrini August aus Solkan
Gradnik Josef aus Medana	Perpar Stanislaus aus Planina
Ivančič Stanislaus aus Kred	(Krain)
Jazbec Adolf a. Sveto b. Komen	Petrovčič Eugen aus Rayne
Kenda Johann aus Kneža	Podgornik Friedrich a. Čepovan
Komac Anton aus Karfreit	Stanič Stanislaus aus Kanal
Komel Alfons aus Klana	Šinigoj Rafael aus Dornberg
Komel Alois aus Solkan	Šuc Alois aus Britof
Kovačič Johann a. Sv. Lucija	Šuligoj Josef aus Kanal
Krapež Anton aus Otlica	Tavčar Franz aus Görz
Krašna Johann aus Langenfeld	Troha Johann a. Gorje (Krain)
(Krain)	Uršič Karl aus Karfreit
Kurinčič Franz aus Karfreit	Vendramin Anton aus Šmartno
Kurinčič Josef aus Svina	

I. Klasse A.

Anzil Alois aus Görz	Carnelli Robert aus Gradisca
Bartos Ägid aus Görz	Cesciutti Josef aus Görz
Batistič Marius aus Görz	Clemente Llvius aus Triest
Batticich Roman aus Ika	Coos Marius aus Görz
Bauzon Herman aus Görz	Cosani Emil aus Turriaco
v. Bersa Egon a. Strigno (Tirol)	Dean Johann aus Fiumicello
Bruckbauer Johann a. Gradisca	del Torre Georg aus Triest

*) Die Namen der Vorzugsschüler sind mit **fetten** Lettern gedruckt.

Duncovich Johann aus Cherso
 Falzari Alois aus Monfalcone
 Favot Hermenegild aus Farra
 Fenzl Gastone aus Abbazia
Fonzar Sebastian aus Villesse
 Gallas Franz aus Lucinico
 Gasparini Adolf aus Gradisca
Gnot Josef aus Cormons
 Gvozdenović Spasoje a. Spalato
 (Dalmatien)
 Kremenich Stephan a. Cherso
 R. v. Leitgeb Oskar aus Triest
 Marangon Josef aus Capriva
 Michelazzi Bruno aus Görz
 Mungherli Franz aus Görz
 Mungherli Johann aus Görz
 Paternolli Paul aus Görz
Paulin Karmel aus Aquileja
 Petarin Donat aus Sdraussina
Planiscig Franz a. Rakek (Krain)
 Pontoni Alfred aus Görz

Portelli Leander aus Ruda
Prossinagg Karla, Radkersburg
 (Steiermark)
 Rosso Georg aus Pirano
 Rusin Alois aus Fiumicello
 Simunich Karl aus Volosca
 Šorli Josef aus Triest
 Schmid Bruno aus Görz
 Tiberio Hermann aus Capriva
 Tominz Josef aus Görz
 Tomsig Marius aus Cormons
 Trevisan Josef a. Finne (Ungarn)
 Trevisan Konstantin a. Verme-
 gliano
 Valent Anton aus Ronchi
 Valentinzig Anton aus Villesse
 Venuti Marinus aus Görz
Wallisch Erich a. Prag (Böhmen)
 Privatisten:
 Wassermann August aus Pola
 Wassermann Silvius aus Pola

I. Klasse B.

v. Batistič Richard a. Orehovlje
 Batistutta Emil aus Görz
 Bekar Milan aus Volosca
 Belinger Peter aus Solkan
 Bianchi Walter a. Haidenschaft
 Budin Friedrich aus Dornberg
 Gabršček Josef aus Ljubinj
 Herkov Daniel aus Duino
 Jerkič Rudolf aus Görz
 Kokošar Zyrill aus Podmelec
 Kristančič Franz aus Medana
 Krivec Gabriel a. Sv. Lucija
 Leban Peter aus Pevma
 Ličen Max aus Reifenberg
 Likar Leopold a. Šturje (Krain)
 Lukan Johann aus Dobravlje
 Mavrič Max aus Fojana
 Miklavič Franz aus Soča
 Mlekuž Božidar a. Višnjevnik
 Mulič Josef a. Kostanjevica
 Obljubek Stanislaus aus Kojško
 Pahor Angel aus Opatjeselo

Peršič Vladimir aus Trnovo
 Primožič Johann a. Srpencea
 Prinčič Franz aus Kozana
 Rutar Vladimir aus Görz
 Sanein Franz aus Škeden
 Schein Stephan aus Capodistria
 Schönlieb Friedrich aus Idria
 (Krain)
 Sever Anton aus Reifenberg
 Simoniti Roman aus Vipolže
 Skubin Anton aus Vrsno
 Slamič Vinzenz aus Modrejec
 Soban Franz aus Haidenschaft
 Štrukelj Franz aus Modrejec
 Tomažič Josef aus Görz
 Tomsic Dominik aus Sovodnje
Turk Alois aus Komen
 Urbančič Johann aus Robič
 Vidmar Philipp a. Ustje (Krain)
 Vuga Anton aus Vrtojba
 Zorman Heinrich a. Nabrežina
 Žagar Stanislaus aus Žaga

I. Klasse C.

Banič Karl aus Breginj	Lužnik Michael aus Poljubinj
Batič Alois aus Görz	Medveš Josef aus Avsa
Bettioli Ferruccio aus Gradisca	Mikuluž Bruno aus Pevma
Blasevich Josef aus Parenzo	Mozetič Christian aus Miren
Braulin Felix aus Görz	Mulej Franz a. Brdišče (Krain)
Černe Alois aus Vrtojba	Nardini Guido aus Görz
Čibej Karl aus Komen	Obersnu Marius aus Görz
Cosolo Rudolf aus Fogliano	Orel Lukian aus Görz
Culot Marius aus Görz	Peršič Josef aus Vitovlje
Duca Aldus aus Scodovacca	Prinčič Johann aus Kozana
Finšger Franz aus Capodistria	Rukušek Vinzenz aus Karfreit
Fon Daniel aus Solkan	Rom Eduard aus Triest
Fonzari Josef aus Görz	Rubbia Marius aus Vogersko
Furlani Anton aus Ronchi	Sbogar Ferdinand aus Görz
Gullin Wilibald aus Görz	Štiligoj Johann aus Medana
Hackauf Adalbert aus Görz	Šimčič Josef aus Görz
Jaconeig Marius aus Cormons	Šimenc Marius aus Görz
Jasnič Alois aus Vipolže	Slekovec Rudolf aus Robič
Kamenšek Johann aus Triest	Soban Ignaz aus Vrtojba
Karis Boris aus Planina (Krain)	Susmel Jakob aus Görz
Kazafura Josef aus St. Martin	Tornari Tullius aus Sušak (Kroatien)
Koll Paul aus Görz	Urbančič Johann aus Tatre
Kralj Johnnn aus Saksid	Visintin Rüdiger aus Görz
Kraševac Gustav aus Görz	Zaunik Franz aus Gradisca
Kubik Ernst aus Ronchi	
Lutman Stanislaus a. St. Andra	

II. Klasse A.

Antonig Justus aus Monfalcone	Gabre Johann aus Volosca
Bačič Viktor aus Ičići	Grusovin Anton sen. aus Görz
Ballaben Anton aus Bruma	Grusovin Anton iun. aus Görz
Battistutta Johann a. Fogliano	Lesciak Albert aus Görz
Bolmarcich Franz aus Cherso	Marega Alois aus Görz
Boz Karl aus Fogliano	Marocco August aus Venedig
Brumat Bruno a. Haidenschaft	(Italien)
Cassanego Johann aus Görz	Maurig Anton aus Fogliano
Delchin Hektor aus Görz	Miceu Karl aus Port Said
Delmarco Luzian aus Visco	(Ägypten)
Delmondo Alois a. Cervignano	Oblaschiak Marius aus Görz
Delpin Remigius aus Sagrado	Pace Graf Wilhelm aus Deutsch-
De Stefani Fraz a. Cavenzano	Landsberg (Steiermark)
Ermacora Eugen aus Ruda	Patscheider Silvius aus Görz
Furlani Franz aus Ronchi	Pauletig Zäsar aus Sagrado

Pirker Franz aus Trnovo
Pittamitz Alfons aus Triest
Pividor Eugen aus Lucinico
Pontoni Marius aus Görz
Russian Konrad aus Cormons
Thomich Wolfgang aus Görz
Tomasin Josef aus Romans

Uria Viktor aus Görz
Valent Alfred aus Fiumicello
Villat Alois aus Görz

Privatist:

Feigenbaum Josef Nathan aus
Gradisca

II. Klasse B.

Batagelj Anton a. Šturje (Krain)
Batič Jakob aus Osek
Bevk Franz aus Görz
Bežek Josef aus Görz
Birsa Josef aus Görz
Bratina Vinzenz aus Otlica
Bremec Zyrill aus Dol. Tribuša
Brumat Friedrich aus St. Peter
Budin Theodor aus Zalošče
Čolja Alois aus Görz
Čehovin Kazimir aus Branica
Černota Josef aus Breth
Češcut Zyrill aus Veglia
Fabjan Viktor aus Slivno
Filej Josef aus St. Andrä
Furlan Anton aus Gabrovec
Hvala Marius aus Görz
Kogoj Marius aus Triest
Koren Johann aus Drežnica

Kralj Angel aus Saksid
Lavrenčič Johann aus St. Peter
Likar Rudolf aus Otlica
Lozar Franz aus Vrtovin
Mikuž Milan aus Sv. Lucija
Okretič Alois aus Kostanjevica
Pipan Erich a. Kresnitz (Krain)
Pitamic Stanislaus aus Breginj
Pivk Jakob aus Haidenschaft
Podgornik Wenzel a. Kamorske
Moravice (Kroatien)
Pregelj Paul aus Sežana
Saksida Anton aus Zalošče
Sfiligoj Franz aus Görz
Tomšič Zyrill aus Skopo
Valič Andreas aus Skrilje
Vrtovec Wenzel a. Vel. Žablje
Žitko Stanislaus aus Rojan

II. Klasse C.

Berlot Johann aus Tolmein
Bolaffio Ferruccio aus Laibach
(Krain)
Bratina Ägid aus Flitsch
Bruschina Franz aus Ronchi
Casapiccola Zyrill aus Klagen-
furt (Kärnten)
Culot Johann aus Görz
Černovic Marius aus Görz
Čuk Josef aus Bilje
Dalmasson Josef aus Brazzano
Dudek Karl aus Rakovice bei
Krakau (Galizien)
Fuchs Josef aus Görz

Furlan Franz aus Branica
Gliubich Karl aus Görz
Grando Raoul aus Triest
Grusovin Josef aus Görz
Huala Humbert aus Görz
Klietsch Friedrich aus Triest
Edler v. Kodolitsch Erich aus
Graz (Steiermark)
Komel Ludwig aus Triest
Lebinger Karl a. Littai (Krain)
Makuc Josef aus Solkan
Munih Josef aus Sv. Lucija
Paulin Rudolf aus Görz
Perše Vladimir aus Ročinj

Polenčič Josef aus Biljana
Reich Franz aus Bonyhad (Un-
garn)
Scalettari René aus Miren
Steiner Paul aus Görz
Šuligoj Richard aus Kanal

Terzetta Alois aus Valona (Al-
banien)
Tomsič Alois aus Görz
Velikonja Johan aus Görz
Wodiczka Kurt aus Grathorn
(Steiermark)

III. Klasse A.

Avian Leo aus Cormons
Azzan Zeno aus Viscone
Battig Anton aus Wien (Nieder-
Österreich)
Bocin Marius a. Campolongo
Bottossi Marzell aus Cavenzano
Bramo Josef aus Görz
Brankovič Romildus a. Gradisca
Catinelli Frh. v. Alfred aus Te-
mesvar (Ungarn)
Chierego Nikolaus a. Pirano
Conti Alois aus Triest
Culot Alois aus Görz
Delneri Josef aus Fiumicello
Delpin Alois aus Cervignano
Depicolzuan Donat aus Veglia
De Senibus Josef aus Triest
Devetag Dorinus aus Görz
Fiorentin Josef aus Veglia
Fonzar Edmund aus Görz
Grion Alois aus Capriva
Grion Dante aus Mossa
Grnsovin Anton aus Görz
Gyra Heinrich aus Görz
Huala Alois aus Görz
Jármy Franz aus Debreczin
(Ungarn)
Kljunak Jakob aus Triest

Lindemann Leodold aus Kirch-
heim
Marega Angelus aus Cormons
Marghetich Marius aus Pola
Matievich Franz a. Sušak (Kro-
atien)
v. Michellini Friedrich a. Romans
Nachtigall Franz aus Laibach
(Krain)
Ongaro Karl aus Görz
Pangher Josef aus Cherso
Panzera Franz aus Cormons
Pellis Artur aus Görz
Radig Alois aus Monfalcone
Roman Peter aus Fiumicello
Stirn Florian aus Volosca
Sverzut Jakob aus Ajello
Tomsig Heinrich aus Görz
Tortul Virgil aus Medea
Travan Karl aus Görz
Tuni Johann aus Moraro
Venuti Karl aus Görz
Vidoz Anton aus Görz
Zardini Josef aus Cormons
Zorzut Rudolf aus Cormons
Privatist:
Kuhn Frh. v. Kuhnfeld Franz
aus Muscoli.

III. Klasse B.

Berginec Franz aus Vrsno
Bratuž Josef aus Görz
Brezigar Albin aus Doberdob
Čebokli Andreas aus Kred
Della Schiava Anton aus Rei-
fenberg

Devetak Alois aus Rubije
Dominko Leopold aus Görz
Grahli Vladimir aus Sveto bei
Komen
Gregorčič Johann aus Vrsno
Jakelj Wenzel aus Rupa

Jakončič Franz aus Görz
 Kandus Franz aus Kamnje
 Kolavčič Rudolf aus Görz
 Kos Anton aus Görz
 Kramar Franz aus St. Peter
Lapanje Raimund aus Bilje
 Manfreda Johann aus Idersko
 Matelič Anton aus Livek
 Merkel Richard aus Komen
 Milost Bogomir aus Triest
 Mozetič Friedrich aus Solkan
 Neuberger Moritz aus Laas
 (Krain)
 Peric Raimund aus Laibach
 (Krain)
 Pertot Philipp aus Nabrežina

Pirker Richard aus Trnovo
 Pitamic Max aus Breginj
 Planišček Leopold aus Peyma
 Podgornik Engelbert aus Görz
 Prinčič Ewald aus Peyma
 Šavle Zyrill aus Čepovan
 Sekula Johann aus Goričano
 (Krain)
 Sfiligoj Josef aus Görz
 Stanič Stanislav aus Cesta
 Uršič Josef aus Gabrije
 Vendermin Andr. a. St. Maver
 Žuideršič Anton aus Görz
 Zoczek Otto aus Wien (Nieder-
 Österreich)

IV. Klasse A.

Battig Karl aus Wien (Nieder-
 Österreich)
Bauer-Mayer Otto aus Wien
 (Nieder-Österreich)
Bolaffio Josef aus Triest
 Bonetig Adolf aus Fiumicello
 Boschian Kostantin aus Görz
 Brach Johann aus Ajello
 Bregant Alois aus Mariano
Bressan Alois aus Bruma
 Brumat Johann aus Bruma
 Brumat Marius aus Cormons
Cosuh Vinzenz aus Osek
 Česnovar Johann aus Laibach
 (Krain)
 Culot Angelus aus Görz
Culot Anton aus Görz
Falconer Älius aus Gradiscen
 Geotti Josef aus Görz

von Gresič Adalbert aus Görz
 Grusovin Josef aus Görz
 Liebezeit v. Burgschwert Karl
 aus Görz
 Müller Erich aus Wien (Nieder-
 Österreich)
 Orlich August aus Cherso
 Roghella Aurel aus Görz
 Rossi Angelus aus Pieris
 Silvestri Valerius aus Capriva
 Stacul Josef aus Medea
 Sternberger Karl aus Theresien-
 stadt (Böhmen)
 Sussig Alois aus Görz
 Tassini Aldus a. Villa Vicentina
 Veleich Josef aus Cherso
 Wieser Theodor a. Tarvis (Kärnt.)
 Zavka Dominik aus Port Said
 (Ägypten)

IV. Klasse B.

Abram Franz aus Vojsčica
 Bajec Ludwig aus Prassberg
 (Steiermark)
 Berlot Josef a. Fiume (Ungarn)
 Besednjak Engelbert aus Görz

Birsa Karl aus Görz
 Bizjak Franz aus Solkan
 Blažica Bogomir aus St. Andrä
Cejan Alois aus Vrtojba
 Faninger Ernst aus Mitterburg

Ferjančič Marius aus Görz
 Gerbie Josef aus Solkan
 Goriup Alois aus Görz
Gruden Franz aus Nablrežina
 Hrobat Hieronymus a. Dobravlje
Košiša Franz aus Görz
 Krapež Jožef aus Otlica
 Laharnar Josef aus Pečine
 Lenardič Michael aus Kojko
 Lutman Friedrich aus St. Andrä
 Lutman Josef aus St. Andrä
Matelič Anton aus Livek
 Mermolja Lambert aus Podgora
 Miklavič Rudolf aus Karfreit
 Milost Johann aus Triest
Nanut Josef aus St. Andrä
 Novine Josef aus Triest

Pavlica Stanislaus a. Reifenberg
 Pavlin Alois aus Ravnica
 Pertot August aus Nablrežina
 Pirih Anton aus St. Viška gora
 Podgornik Albin aus Banjšice
 Povšič Josef aus Grgar
 Rustja Josef aus Skrilje
 Schwarz Ludwig aus Görz
 Sedej Franz aus Kirchheim
 Slamič Leopold aus Görz
 Stepančič Vladimir aus Temnica
 Štrekelj Daniel aus Komen
 Vidmar Rudolf aus Görz
 Voyk Johann aus Triest
Zorn Anton aus Prvačina
 Zorzut Ludwig aus Medana

V. Klasse A.

Berini Johann aus Ronchi
 Bombig Georg aus Fiume
 (Ungarn)
 Candutti Michael aus Görz
Cecuta Josef aus Lucinico
 Cibeu Adelmo aus Cormons
 Cociancig Johann aus Görz
 Cosolo Max aus Begliano
 Culot Karl aus Görz
 Fabbro Marius aus Podgora
 Fillak Peter aus Saciletto
 Fliederbacher Josef aus Pola
 Furlani Angelus aus Görz
 Glavac Eduard aus Gradisca
 Gnot Virgil aus Cormons
 Goldnerkreuz Josef aus Görz

Lazzari Humbert aus Muscoli
 Manzini Johann aus Görz
 Mocenigo Anton aus Ajello
 Oliva Edgar aus Wien (Nieder-
 Österreich)
 Patscheider Josef aus Görz
Sirk Paul aus Görz
 Tylli Alois aus Chwalkowitz
 (Mähren)
 Ulian Franz aus Ruda
 Valentineig Roman aus Albona
Visintin Alois aus Brazzano
 Vranyczany Baron Nikolaus aus
 Ludač bei Agram (Kroatien)
 Zollia Josef aus Görz

V. Klasse B.

Berbuč Alfons aus Kanal
 Birsa Josef aus Görz
 Bitežnik Jožef aus Solkan
 Gruden Ignac aus Nablrežina
 Hackauf Friedrich aus Görz
 Jerkič Frane aus Dobravlje
 Kamušič Josef aus Kožbana

Klanjšček Konrad a. St. Florian
 Koruza Jozef aus Gabrije
 Lavrič Rudolf aus Ober-Ležeče
 (Krain)
 Leban Albin aus Görz
 Mayer Valerian aus Buje
 Milič Johann aus Prosek

Miller Theodor aus Görz
Munih Zyrill aus Sv. Lucija
Novak Karl aus Görz
Orel Viktor aus Avber
Pahor Peter aus Novelo
Poberaj Valentin aus Solkan
Res Alois aus Görz
Sedej Alois aus Robič

Slokar Franz aus Skrilje
Šinigoj Josef aus Dornberg
Terčič Franz aus Biljana
Tomažič Albinn aus Görz
Trusnovič Rudolf aus Adelsberg
(Krain)
Velikonja Leonhard aus Dol
Weber Gabriel aus Baška nova

VI. Klasse.

Bianchi Baron Ferdinand, duca
di Casalanza aus Rubije
Calligaris Alfieri a. Monfalcone
von Claricini Max aus Görz
Fakin Josef aus Repentabor
Ferlan Johann aus Volosca
Francovig Josef aus Görz
Ivančič Adolf aus Karfreit
Kenda Milovan aus Modrejec
Kos Emil aus Görz
Kosovel Max aus Selo
Kristan Johann aus Trnovo
Lang Robert aus Graz (Steier-
mark)
Likar Josef aus Otlica
Ljuba Siegmund aus Przemyśl
(Galizien)
Matievich Karl aus Spalato
(Dalmatien)
Matievich Oskar aus Fiume
(Ungarn)
Michieli Kaspar aus Turriaco
Mighetti Anton aus Görz

Morassi Anton aus Görz
Mrak Zyrill aus Vrata
Oblaschiak Alois aus Görz
Pečenko Silvan aus Flitsch
Pinat Dominik aus Ajello
Pocar Erwin aus Pirano
Ripper Kurt aus Wiesbaden
(Deutschland)
Rizzat Alexander a. Fiumicello
Sfiligoj Konrad aus Medana
Simčič Johann aus Görz
Simonit Eugen aus Medea
Šinkovic Ludwig aus Rappolden-
kirchen (Nied. Österr.)
Thömmel Frh. v. Gustav aus
Belgrad (Serbien)
Tomašič Josef aus Skopo
Trdan Hermann aus Pisino
Velušček Vladimir aus Görz
Vovk Viktor aus Triest
Zadro Anton aus Cherso
Zobel Robert aus Pola

VII. Klasse.

Albisser Josef aus Görz
Angeli Friedrich aus Cormons
Ballaben Isidor aus Bruma
Brezigar Friedrich a. Doberdob
Brumen Anton aus Nabrežina
Butkovič Peter aus Sovodnje
Camisig Marius aus Görz
Cavagna Klaudius aus Görz
Chersich Gnido aus Cherso

Corbatto Josef aus Grado
Fillak Georg aus Saciletto
Fon Josef aus Srprenica
Forcešin Johann aus Görz
Fortunat Ägyptius aus Alexan-
drien (Ägypten)
von Gironeoli Franz aus Görz
Gorkič Friedrich aus Vrtojba
Grusovin Johann aus Görz

Jare Franz aus Doberdob
 Jug Josef aus Görz
 Kodrič Johann aus Triest
 Laščak Rudolf aus Kambreško
 Lovrenčič Josef aus Kred
 Michlstädter Emil aus Görz
 Mrevlje Artur aus Sv. Križ
 Pace Graf Marino aus Deutsch-
 landsberg (Steiermark)
 Pahor Philipp aus Vrtojba
 Podberšček Stephan aus Deskle
 Ramusch Rudolf aus Umago

Rebek Alois aus Trnovo
 Rutar Josef aus Görz
 Sedej Ferdinand aus Mernik
 Serravalle Edmund a. Fiumicello
 Spessot Franz aus Farra
 Visintin Anton aus Sdraussina
 Vižintin Desiderius a. Sovodnje
 Zavadlal Michael a. Veliki dol

Privatist:

Graf Khevenhüller-Metsch Franz
 aus Wien (Nied.-Österr.)

VIII. Klasse.

Avian Sixtus aus Ajello
 von Bartolomei Johann aus Ca-
 stelnuovo
 Besednjak Marius aus Görz
 Bratina August aus Otlica
 Bratuž Ernst a. Wien (N.-Öst.)
 Bregant Johann aus Nabrežina
 Brešan Ludwig aus Podgora
Budal Andreas aus St. Andrä
 Collorig Jakob aus Cormons
 Collorig Mihael aus Cormons
 Cosani Robert aus Turriaco
 Falzari Johann aus Mariano
 Favetti Viktor aus Görz
 Gallas Jakob aus Medea
 Godnič Josef aus Komen
 Gorkič Franz aus Vrtojba
 Harrauer Franz aus Sdraussina
 Jakoncig Leo aus Cormons
 Jug August aus St. Florian
 Kazafura Christian aus Ročinj
 Lašič Heinrich a. Male-Žablje
 Lazzari Peter aus Muscoli
 Lazzari Pius aus Muscoli

Lenar Johann aus Hudajužna
 Lenassi Marius aus Görz
 Lestan Wenzel aus Orehovlje
 Lulik Johann aus Haidenschaft
Malaroda Josef a. Staranzano
 Marcegilia Franz a. Monfalcone
 Markočič Josef aus St. Andrä
Mauri Anton aus Triest
 Mazzoli Ferruccio a. Monfalcone
 Medeot Demetrius a. S. Lorenzo
 Movia Guido aus Gradisca
 Mreule Karl aus Rubije
 Mrevlje Anton aus Sv. Križ
Pichler Rudolf a. Bielitz (Schle-
 sien)
 Pitamic Eduard aus Tolmein
 Reja Karl aus Biljana
 Rijavec Josef aus Gradisca
 Schönbürg-Hartenstein Prinz v.
 Hieronymus aus Pressburg
 (Ungarn)
 Stecker Georg aus Görz
Vertovec Alois a. Velike Žablje
 Zörner Ferdinand aus Görz.

XVI. Statistik der Schüler.

	Vorb.-Klasse	GYMNASIALKLASSE												Zusammen			
		I			II			III			IV		V		VI	VII	VIII
		a	b	c	a	b	a	b	c	a	b						
1. Zahl.																	
Zu Ende 1908	42	45 ¹	43	43 ¹	51 ¹	45	28	32	25	29	36	41 ²	37	45	41	541 ⁵	

	Vorb.-Klasse	GYMNASIALKLASSE															Zusammen	
		I			II			III		IV		V		VI	VII	VIII		
		a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b					
Zu Anfang 1908/9	54	53 ⁷	53	52	39 ¹	35	37	49 ¹	42	31	47	27	30 ¹	39	36 ²	45	616 ⁷	
Während d. Schuljahres eingetreten	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	4	
Im ganzen also aufgenommen . .	54	53 ⁷	53	52	39 ¹	36	37	49 ¹	43	33	47	27	30 ¹	39	36 ²	45	620 ⁷	
Darunter:																		
Neu aufgenommen, und zwar:																		
aufgestiegen . .		50 ²	48	46	37 ¹	36	35	47 ¹	40	33	47	26	30 ¹	39	36 ²	45	597 ⁷	
Repetenten . .	—	3	5	6	2	—	2	2	3	—	—	1	—	—	—	—	24	
Während d. Schuljahres ausgetreten	3	3	10	2	2	—	4	2	5	1	—	—	2 ¹	2	—	1	34 ¹	
Schülerzahl zu Ende 1909 . .	51	50 ²	43	50	37 ¹	36	33	47 ¹	38	32	47	27	28	37	36 ²	44	585 ⁶	
2. Geburtsort (Vaterland).																		
Stadt Görz . . .	1	14	5	16	12	6	10	13	9	9	9	9	7	8	9	5	141	
Sonstiges Küstenland	48	30 ²	35	32	22 ¹	27	16	29 ¹	25	16	36	14	19	22	25	36	384	
Andere österreich.																		
Kronländer . . .	2	5	3	1	1	2	6	2	4	6	1	2	2	5	1 ²	2	43 ²	
Ungarn	—	1	—	1	—	1	1	3	—	—	1	2	—	—	—	1	11	
Ausland	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	2	1	—	6	
Summe . .	51	50 ²	43	50	37 ¹	36	33	47 ¹	38	32	47	27	28	37	36 ²	44	585 ⁶	

	Vorb.-Klasse	GYMNASIALKLASSE														Zusammen	
		I			II			III		IV		V		VI	VII		VIII
		a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b				
3. Muttersprache																	
Deutsch	—	3	1	2	2 ¹	—	5	2 ¹	1	6	—	2	—	7	2 ²	2	35 ⁴
Italienisch (Friaun- lisch	—	45 ²	—	17	35	—	14	43	—	26	—	24	—	13	15	21	253 ²
Slovenisch	51	1	42	31	—	36	13	—	37	—	47	—	28	15	19	21	290
Serbo-Kroatisch	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	5
Ungarisch	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Summe	51	50 ²	43	50	37 ¹	36	33	47 ¹	38	32	47	27	28	37	36 ²	44	585 ⁶
4. Religionsbe- kenntnis.																	
Röm.-katholisch	51	50 ²	43	50	36	36	30	46 ¹	38	31	47	27	28	37	35 ²	44	578 ⁵
Evangelisch	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Mosaisch	—	—	—	—	0 ¹	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5 ¹
Summe	51	50 ²	43	50	37 ¹	36	33	47 ¹	38	32	47	27	28	37	36 ²	44	585 ⁶
5. Lebensalter.																	
10 Jahre	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11 „	25	12 ¹	7	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29 ¹
12 „	14	12	12	19	10	3	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62
13 „	7	18	15	15	9 ¹	7	10	9	9	—	—	—	—	—	—	—	92 ¹
14 „	2	4	7	5	6	15	6	12	8	7	9	—	—	—	—	—	79
15 „	—	3	2	1	8	10	3	12 ¹	9	10	12	7	5	—	—	—	82 ¹
16 „	—	1	—	—	4	1	3	9	10	6	11	6	7	9	—	—	67
17 „	—	—	—	—	—	—	—	3	1	8	12	7	8	11	7	—	57
18 „	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	3	3	3	7	4	4	28
19 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	8	8	6	29
20 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	10 ¹	18	31 ¹
21 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6 ¹	14	21 ¹
22 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3
Summe	51	50 ²	43	50	37 ¹	36	33	47 ¹	38	32	47	27	28	37	36 ²	44	585 ⁶
6. Nach dem Wohnorte der Eltern.																	
Ortsangehörige	3	22	11	27	18	11	13	16	13	15	12	13	13	17	11	14	226
Auswärtige	48	28	32	23	19 ¹	25	20	31 ¹	25	17	35	14	15	20	25 ²	30	359 ⁶
Summe	51	50 ²	44	50	37 ¹	36	33	47 ¹	38	32	47	27	28	37	36 ²	44	585 ⁶

	Vorb.-Klasse	GYMNASIALKLASSE																Zusammen
		I			II			III			IV		V	VI	VII	VIII		
		a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	a	b				
7. Klassifikation.																		
a) zu Ende des Schuljahres 1909.																		
Zum Aufsteigen vorzüglich geeignet	12	8	1	6	5	4	3	4	4	6	7	3	2	5	4	6	68	
Zum Aufsteigen geeignet	34	30	28	22	21	25	9	33	19	16	34	22	23	29	29	37	387	
Zum Aufsteigen im allgemeinen geeignet	—	2 ¹	4	9	7		4	7	7	5	4	—	—	—	—	—	50 ¹	
Zu einer Wiederholungsprüfung zugelassen	—	1	2	3	3 ¹	—	2	0 ¹	—	—	—	1	2		1	—	16 ²	
Zum Aufsteigen nicht geeignet	5	9 ¹	8	10	—	5	5	2	6	5		1	1	1	2	—	56 ¹	
Zu einer Nachtragsprüfung krankheits- halber zugelassen	—	—	—	—	1	1	—		2	—	1	1	0 ¹	1	0 ¹	1	8 ²	
Summe	51	50 ²	43	50	37 ¹	36	33	47 ¹	38	32	47	27	28 ¹	37	36 ¹	64	585 ²	

	Vorb.-Klasse	GYMNASIALKLASSE																Zusammen
		I			II			III			IV		V	VI	VII	VIII		
		a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b						
b) Nachtrag vom Schuljahre 1906.																		
Wiederholungsprüfungen waren bewillige	—	6	4	9	4	6	2	3	3	4	2	3	2	—	—		48	
Entsprochen haben	—	5	3	8	4	6	2	2	2	3	2	1	2	—	—		40	
Nicht entsprochen haben oder nicht erschienen sind	—	1	1	1	—	—	—	1	1	1	—	2	—	—	—		8	
Darnach ist das Endergebnis für 1908																		
Erste Fortgangsklasse mit Vorzug	1	4	6	6	6	3	5	5	4	5	2	4	3	7	8		68	
Erste Fortgangsklasse	25	33 ¹	27	27 ¹	41 ¹	36	22	24	6	23	3	30 ²	33	38	33		414 ³	
Zweite Fortgangsklasse	2	3	5	7	3	4	—	1	2	—	2	3	1	—	—		31	
Dritte Fortgangsklasse	4	4	5	2	1	2	—	1	2	—	—	2	—	—	—		19	
Ungesprüfte blieben	—	1	—	1	—	—	1	1	1	—	1	2	—	—	—		9	
Summe	42	45 ¹	43	43 ¹	51 ¹	45	28	32	25	29	36	41 ²	37	45	41		541 ³	

